

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete 15 hp – Journalistik

Journalisters val av källor

En kvalitativ studie av yrkesvardagen

Philip Johnsson
Sandra Kjellström

Handledare: Renaud de la Brosse

Examinator: Maria Elliot

Termin: HT13
Ämne: Journalistik
Nivå: Kandidat

Abstract

Author: Sandra Kjellström & Philip Johnsson

Title: Journalists' choices of sources – A qualitative study of the workdays

Location: Linnaeus University

Language: Swedish

Number of pages: 52

In this study we have investigated how local journalists in Kalmar think when they choose their sources to interview. We have also studied several factors that can affect their choices of sources.

We have interviewed eight news journalists from the two largest local news papers Barometern and Östran in Kalmar.

The journalists were asked about the sources they often use as interview objects. They were supposed to tell about how they think when choosing sources and define which sources they commonly use. There are different factors that can affect the choices and we have narrowed them down to ethics, source critics, credibility, stress, hard production conditions, public and their own interest and if they consider themselves to be individualistic or controlled by the news desks. Furthermore the journalists were asked to characterize what changes they would make when choosing sources in a perfect world.

All of the journalists had not reflected prominently on the subject of sources before our research. But most of them could perceive different views. Hence the study became essential for them as well as us.

We found various perspectives very interesting. For instance the interviews showed that the journalists frequently use the same sources on account of the limitation of time and number of sources in Kalmar. There is a lack of using intimidating sources which opinions the journalists do not agree with. The personal network of sources is crucial to the reporter in finding important information and relevant interview objects. The reporters in our research are more individualistic than controlled by the news desks. However the news bosses may affect their choices of sources by telling them which sources are credible and worthy to fit in the news papers. Sometimes they even arrange interviews with sources. The journalists seek within themselves to find out what the readers may be interested in. But captivatingly they cannot know for sure what the public will appreciate to read.

Key words

Sources, local journalism, interview objects, interviewee, journalists, news

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Problembakgrund	4
1.1.1 Etiska spelregler	4
1.1.2 Källkritiska principer	4
1.1.3 Trovärdighet	4
1.1.4 Stress, hårda produktionsvillkor, allmän- och egenintresse	5
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Barometern och Östra Småland	6
1.4.1 Policy på Barometern och delvis Östran	7
1.4.2 Policy på Östran	7
2. Metod	7
2.1 Material	8
2.2 Genomförande	9
2.2.1 Semistrukturerad intervjuform och frågeguide	9
2.2.2 Intervjuerna	10
2.2.3 Analysering av materialet	11
2.3 Fyra forskningsetiska huvudprinciper	12
2.4 Metodkritik	12
2.4.1 Tillförlitlighet och giltighet	13
3. Teori och tidigare forskning	13
3.1 Normativ ansvarsteori	14
3.2 Hårda produktionsvillkor	15
3.3 Journalister som individualister	16
3.4 Doxa - Journalister socialiseras in på redaktioner	17
3.5 Journalister i Kuwait	18
3.6 Den unika journalisten	19
3.7 Etiska aspekter	20
3.8 Trovärdighet i källarbetet	21
3.9 Källkritiska principer	21
3.10 Alternativa mediars arbete med källor	22
3.11 Journalistik jämfört med antropologi	22
4. Resultat och analys	23
4.1 Hur journalisterna tänker när de väljer sina källor	23
4.1.1 Samma källor	23
4.1.2 Vanliga källor som journalisterna väljer	25
4.2 Faktorer som kan påverka källvalen	28
4.2.1 Etik	28
4.2.2 Trovärdighet	29
4.2.3 Allmän- och egenintresse	32
4.2.4 Stress och hårda produktionsvillkor	35
4.2.5 Källkritik	37
4.2.6 Individualister eller socialiseras in på redaktionen	38
4.3 Förändringar med källarbetet i en perfekt värld	41
4.4. Sammanfattning av resultat	44
5. Diskussion och sammanfattning	45
5.1 Ingen aktiv reflektion kring källvalen	45

5.2 Svårare att intervjua personer som man inte sympatiserar med _____	46
5.3 Kontaktnät och samma källor _____	46
5.4 Egen- och allmänintresse spelar en stor roll i källvalen _____	47
5.5 Klara uppfattningar om vilka källor som är trovärdiga _____	47
5.6 Mer individualistiska än styrda av redaktionerna _____	48
5.7 Journalisternas källval i en perfekt värld _____	49
5.8 Förslag till vidare forskning _____	49
6 Referenser _____	50
7 Bilagor _____	I
Tabell med slutsatser _____	I
Frågeguide _____	II

1 Inledning

1.1 Problembakgrund

De konsekvenser som uppstår till följd av journalisternas val av källor påverkar medborgarna och demokratin. De källor som journalister använder i exempelvis sina artiklar påverkar läsarnas intresse och tillit. Det är svårt att veta hur valet av källor egentligen går till när det väl gäller. Reflekterar journalister aktivt över vilka källor de ska välja eller handlar det enbart om vad som händer?

1.1.1 Etiska spelregler

Våra egna erfarenheter efter att ha praktiserat på varsin lokaltidning är att det ofta uppstår livliga diskussioner på redaktionerna när det handlar om etik. Om det exempelvis har skett en olycka är det viktigt att diskutera huruvida det är etiskt korrekt att intervjua anhöriga eller om det är bättre att avstå från det. De etiska spelreglerna¹ kan användas för att undersöka hur viktig etiken är när journalister väljer källor. Hur kritiska är journalisterna mot de nyhetskällor som de väljer?

1.1.2 Källkritiska principer

En annan aspekt som kan spela in när det gäller källvalet är källkritik. De källkritiska principerna äkthet, tidssamband, oberoende och tendensfrihet² är intressanta att undersöka för att se om de efterföljs i praktiken.

1.1.3 Trovärdighet

Trovärdighet är också en faktor som kan påverka journalisters val av källor. Trovärdighetshierarkin beskriver att de som befinner sig högre upp i samhället har en större chans att bli utfrågade om sina åsikter och kunskaper än de underställda grupperna. Det beror på att de har tillgång till de inre delarna av samhällsorganisationerna och att de anses ge trovärdig information³.

¹ Pressens Samarbetsnämnd, 2010

² Thurén, 2005:13

³ Becker, 1967: 241

1.1.4 Stress, hårda produktionsvillkor, allmän- och egenintresse

Stress och hårda produktionsvillkor kan begränsa journalisters möjligheter att reflektera över sina val av källor. Därför är det intressant att fråga journalister hur stor möjlighet de har att aktivt reflektera över källvalen utifrån produktionskraven.

Allmän- och egenintresse kan också påverka hur journalister väljer källor. Hur bedömer de vilka källor som kan vara av intresse för allmänheten? När det gäller egenintresse kan det handla om journalisternas förhållanden till olika organisationer och lokala statliga organ, som exempelvis utbildning eller sociala tjänster, som bestämmer hur de väljer sina källor⁴.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka journalisters val av källor i Kalmar. Vi har valt de två lokaltidningarna Barometern och Östra Småland i Kalmar för att vi vill studera lokaljournalistik vilket dessa representerar. Det är viktigt att understryka att vår undersökning inte syftar till att jämföra de olika redaktionerna utan anledningen till att vi har valt två tidningar är att vi har kunnat få tag i flera journalister, både män och kvinnor i olika åldrar. Dessa tidningar ligger även nära till hands rent praktiskt och det är viktigt eftersom vår tidsperiod är begränsad på ungefär nio veckor.

Forskningsfokuset är alltså den journalistiska produktionen. Vi vill ha reda på hur journalister väljer sina källor utifrån aspekter som etik, källkritik, trovärdighet, stress, hårda produktionsvillkor, allmän- och egenintresse, samt om de är individualister eller socialiseras in på redaktionerna. Dessa faktorer har vi sett påverkar valet av källor i tidigare forskning i viss mån och därför vill vi undersöka vilken betydelse de har för lokaljournalistiken i Kalmar. Syftet med vår kvalitativa undersökning är att bidra till forskningen om journalisters källor och kunna generalisera teoretiskt.

Intresset för studien uppkom när vi fick råd av en journalist att skriva om just källor. Under utbildningen har flera föreläsningar handlat om etiska förhållningssätt, hårda produktionsvillkor och allmänintresse. Därför anser vi att dessa faktorer är viktiga att undersöka i praktiken. Det är intressant att studera hur det går till när journalister väljer sina källor och om de aktivt reflekterar över dessa faktorer.

Med begreppet källor menar vi personer som journalister kontaktar för att få bakgrundsinformation och citat till sina artiklar. Källan kan således representera en myndighet, ett företag, en organisation eller stå för sig själv som en privatperson. En

⁴ Atton, Wickenden, 2005: 349-350

artikel kan även bygga på dokument, exempelvis pressmeddelanden eller forskningsresultat, där källan är en hel myndighet och inte en specifik person. Dessa källor har vi valt att inte ha med för att smalna av studien. Vi inriktar oss på att intervjua journalister om personer som de väljer att ha som källor i de två lokaltidningarna.

1.3 Frågeställningar

Vår övergripande frågeställning utifrån syftet är:

- Hur tänker journalister när de väljer sina källor?

För att bryta ner frågeställningen har vi valt följande mer specifika frågor:

- Vilka faktorer spelar in?
- Vad skulle journalister vilja förändra i sitt arbete med källor i en perfekt värld?

Med den sistnämnda frågeställningen menar vi hur journalister skulle vilja förändra sitt källarbete om det inte fanns några begränsningar i deras yrkesvardag, exempelvis tidspress. Den är relevant för att kunna jämföra hur källvalen ser ut idag och hur de skulle kunna se ut i en optimal, perfekt värld.

1.4 Barometern och Östra Småland

Tidningen Barometern har två huvudredaktioner, den ena i Kalmar och den andra i Oskarshamn. Utöver dessa finns det åtta lokala redaktioner i Virserum, Högsby, Mönsterås, Nybro, Emmaboda, Torsås, Färjestaden och Borgholm. Barometern med Oskarshamns-Tidningen är Smålands största lokala tidning⁵. Den kommer ut sex dagar i veckan, måndag till lördag, i 41 000 upplagor⁶. Barometern-OT har 125 anställda och ingår i koncernen Gota Media AB. Anders Enström är ansvarig utgivare och chefredaktör. Barometern grundades den 2 oktober 1841 av Jon Engström. Han uppförde den första redaktionen på Knappegården i Ryssby⁷.

Tidningen Östra Småland har sin huvudredaktion i Kalmar. Lokalredaktionerna finns i Nybro, Emmaboda, Torsås, Borgholm, Färjestaden, Mönsterås, Oskarshamn, Högsby, Hultsfred och Västervik⁸. Tidningen kommer ut sex dagar i veckan, måndag till lördag, i 7 700 upplagor⁹. Östran har cirka 70 anställda och ägs av Gota Media AB och Östra Småland Intressenter AB. Gunilla Persson är chefredaktör och ansvarig utgivare för

⁵ Barometerns hemsida (2013.11.11)

⁶ Tidningsutgivarna (2013.11.11)

⁷ Barometerns hemsida (2013.11.11)

⁸ Östrans hemsida (2013.11.11)

⁹ Tidningsutgivarna (2013.11.11)

tidningen som grundades 1928 av lokala fackföreningar och socialdemokratiska partiorganisationer¹⁰. Östran är den mindre av de två lokaltidningarna i Kalmar och har färre annonsintäkter och resurser i form av chefer och journalister.

1.4.1 Policy på Barometern och delvis Östran

Gota Media har en publicistisk värdegrund vars koncernens tidningspolicy vilar på. I den står bland annat att Gota Media ägs av två stiftelser; Stiftelsen Barometern och Tore G Wärenstams Stiftelse. De drygt tio tidningar som ingår i koncernen har sina rötter i den svenska demokratiprocessen och metoden för att hålla demokratin levande är klassisk journalistik; nyhetsförmedling, opinionsbildning, information, granskning och folkbildning. Vidare står att nyhetsbevakningen bidrar till att hålla läsarna informerade och i bästa fall hörda. För koncernens publicistiska verksamhet är samhällsnyttan överordnad andra ambitioner och mål. Gota Medias styrelse har fastställt att journalistik kräver en stark yrkesidentitet av medarbetarna på redaktionen. Den är även beroende av ett högt förtroende hos sina läsare genom att tillgodose läsarnas behov. Enligt policyn ska tidningarnas profil utmärkas av en journalistik som respekterar etiska regler och människors integritet. På lokal nivå där avståndet är litet mellan medarbetarna på redaktionen och resten av människorna i samhället finns det inget att vinna på att tänja på dessa gränser. Gota Media menar att det är reportrarna och fotoagraferna som tillsammans bygger upp och skapar förtroendet hos läsarna. Den publicistiska uppgiften är att finnas mitt bland läsarna med engagemang i deras frågor.¹¹

1.4.2. Policy på Östran

Östran har enligt chefredaktören Gunilla Persson ingen utpräglad skriftlig policy. Östran använder sig istället av Pressens etiska spelregler, utgiven av Pressens Samarbetsnämnd, och diskuterar tveksamheter vid publiceringar när de dyker upp på redaktionen. Det är ett ständigt pågående arbete som alltid utgår från verkligheten och de etiska reglerna. Östran, liksom Barometern, ägs dock till viss del av Gota Media.

2 Metod

Syftet med vår undersökning var att undersöka journalisters arbete med källor i Kalmar. Vi ville få en uppfattning om hur lokaljournalisterna kan välja sina källor och vilka

¹⁰ Östrans hemsida (2013.11.11)

¹¹ Gota Medias styrelse, 2013: 1-2

faktorer som kan påverka detta. För att besvara våra frågeställningar valde vi att använda oss av kvalitativa intervjuer. I kvalitativ forskning fokuseras det främst på det generella utarbetandet av frågeställningarna. Betoningen ligger på vad intervjupersonerna uppfattar som viktigt.¹² Genom att använda oss av kvalitativa intervjuer fick vi journalisternas syn på sitt källarbete. Med begreppet källor menar vi personer som journalister kontaktar för att få bakgrundsinformation och citat till sina artiklar. Källan kan således representera en myndighet, ett företag, en organisation eller stå för sig själv som en privatperson.

2.1 Material

Vad gällde undersökningsdesign blev det naturligt en tvärsnittsstudie eftersom vi undersökte journalisters arbete på två lokaltidningar i Kalmar under en och samma tidpunkt. Vi hade inte möjlighet att samla in material från flera tidpunkter då vår undersökningsperiod var begränsad på nio veckor. Därför blev den interna validiteten påverkad då vi inte kunde jämföra material från två tidpunkter och se ett mönster. Därmed blev det viktigt för oss att dra slutsatser utifrån tidigare forskning, teorier, begrepp och, så långt det var möjligt, opartiskhet.

Vårt mål var att intervjua mellan åtta och tio journalister för att kunna uppnå empirisk mättnad. Vår handledare och tidigare kursansvariga i Teori- och Metodkurserna inför undersökningen ansåg att detta antal var tillräckligt. Vi fick tag i åtta journalister i olika åldrar som var både män och kvinnor. Vi använde oss av ett strategiskt urval och inom detta urval personer med särskild kompetens. Detta eftersom vi skulle intervjua journalister som behöver ha erfarenhet av journalistyrket för att kunna uttala sig om sitt arbete med källor. Vi trodde att vi skulle behöva ha med både nyhets- och kulturjournalister för att få med både män och kvinnor. Vi hade nämligen sett att de flesta av journalisterna på allmänredaktionerna är män och fler kvinnor sitter på kulturredaktionerna. Dock slutade det med att de kvinnor som tackade ja till att bli intervjuade var nyhetsjournalister. De olika områdena som de bevakar varierade emellertid. Vissa arbetar exempelvis med politiska nyheter, någon med kriminaljournalistik och en annan med större reportageuppdrag. Att inkludera nyhetsjournalister med olika bevakningsområden ansåg vi var relevant för vår undersökning för att få en spridning i intervju svaren. Vi fick därmed fram olika exempel från deras yrkesvardag.

¹² Bryman, 2011: 413

Anledningen till varför vi valde journalister från just lokaltidningarna Barometern och Östran i Kalmar var att vi ville studera källarbetet på lokalnivå, vilket dessa representerar. Dessutom handlade det om praktiska skäl, då vår undersökningsperiod var begränsad till nio veckor. Resurserna, som exempelvis pengar och resor, spelade också in i valet av tidningar. Det är viktigt att understryka att vi inte har gjort en komparativ studie och jämfört de två tidningarna. Vi valde två tidningar för att få ihop antalet journalister i blandade åldrar, både män och kvinnor. Först hade vi i åtanke att intervjua journalister från SVT och SR i Kalmar, men för att smalna av undersökningen ytterligare valde vi att studera enbart ett medium.

2.2 Genomförande

Vi kontaktade 18 nyhets- och kulturjournalister på de två lokaltidningarna via mejl några veckor innan vi skulle börja med undersökningen. Anledningen till att vi skickade ut en förfrågan till så många var att vi ville försäkra oss om att vi skulle få tillräckligt många journalister att intervjua. I mejlet presenterade vi vår undersöknings syfte och frågeställningar och bad dem att återkomma så snart som möjligt om de kunde tänka sig att ställa upp på intervjuer. När vi gjorde detta hade vi i åtanke att de skulle vara både män och kvinnor i olika åldrar som arbetar med nyhets- eller kulturjournalistik. Tre journalister tackade ja via mejl inom några dagar. För att få ihop åtta personer skickade vi ut ett uppföljningsmejl och fick på så sätt en intervjuperson till. Sedan ringde vi flera samtal några veckor senare för att få tag i ytterligare fyra journalister. Vi var noga med att sprida ut intervjuerna på varsin dag under två veckor för att vi skulle kunna genomföra alla tillsammans. Detta ville vi göra för att vi båda skulle kunna vara med och påverka och förbättra undersökningsmaterialet.

2.2.1 Semistrukturerad intervjuform och frågeguide

Innan intervjuerna utarbetade vi en frågeguide med öppna frågor inför våra semistrukturerade intervjuer. En strukturerad intervju används istället i kvantitativa studier där frågorna ofta är slutna och har fasta svarsalternativ.¹³ En ostrukturerad intervju däremot har öppna teman där intervjuaren fritt kan ställa frågor inom dessa. En semistrukturerad intervjuform som vi har använt står mittemellan dessa med fokus på öppna frågor. Följdfrågor kan ställas fritt under intervjun, vilket gör att varje intervju kan te sig olika. Frågorna behöver inte heller komma i samma ordning som i

¹³ Bryman, 2011: 203

frågeguiden, vilket vi fick erfara då intervjupersonerna många gånger började prata om områden som vi hade med senare på vår lista. Istället för att återkomma till ämnet gick vi in på det direkt för att undvika upprepningar och för att journalisterna skulle känna att det fanns ett flyt under intervjun. Dessutom är vi två personer som har genomfört undersökningen och därför var en semistrukturerad intervjuform att föredra för att kunna säkerställa ett visst minimum av jämförbarhet i intervjuandet¹⁴. Eftersom vår studie är kvalitativ är det möjligt att arbeta på detta sätt för att tränga djupare in i vårt område och få en ökad förståelse om journalisternas arbete med källor. I kvalitativ forskning kan intervjuarna avvika från sin frågeguide för att ställa frågor om nya saker som har uppkommit under tidigare intervjuer¹⁵. På detta sätt har vi valt att arbeta för att få ut så mycket som möjligt ur vårt forskningsområde.

Vi bröt ner våra huvudfrågeställningar, alltså operationaliserade dessa, i nio mindre subkategorier. Denna metod hjälpte oss att utforma vår frågeguide och få svar på våra frågeställningar. Under dessa nio subkategorier formulerade vi flera frågor där minst en i varje kategori, förutom under kategorin bakgrundinformation, var en huvudfråga som vi verkligen ville ha svar på. Dessa huvudfrågor blev tillsammans tio stycken som hade med våra huvudfrågeställningar att göra. De övriga frågorna ställde vi om vi ansåg att intervjupersonen inte hade svarat tillräckligt uttömmande på huvudfrågorna¹⁶. Det här angreppssättet, att ha relevanta subfrågor förberedda till huvudfrågan, användes som en metod för att säkerställa intervjupersonernas svar på huvudfrågeställningarna. Dessutom ställde vi många följdfrågor som exempelvis *Varför då?* och *Hur menar du?* för att få intervjupersonerna att utveckla sina svar.

2.2.2 Intervjuerna

Vi valde att genomföra intervjuerna på plats med journalisterna på deras redaktioner. Arbetsplatsen tror vi gjorde att de kände sig trygga och även att det påverkade deras svar. Dessutom var det enklare att spela in intervjuerna på plats än i telefon på grund av den förbättrade ljudkvaliteten. Vi var noga med att tala om för intervjupersonerna innan att det som sades spelades in. Dessutom presenterade vi ytterligare en gång vår undersöknings syfte och frågeställningar för att journalisterna skulle vara på det klara med vad intervjuerna skulle handla om och vad deras svar skulle användas till. Under intervjuerna med journalisterna använde vi två inspelningsapparater för att vara säkra på

¹⁴ Bryman, 2011: 415-416

¹⁵ Bryman, 2011: 413

¹⁶ Se Bilaga Frågeguide: II

att svaren blev dokumenterade. Vi antecknade också för att underlätta bearbetningen av materialet.

Vi var huvudintervjuare varannan gång och då fick den andre anteckna mer noggrant och hålla koll på tiden på diktafonerna för att lättare hitta de olika frågeavsnitten i inspelningarna när vi sedan transkriberade. Den som inte var huvudintervjuare fick också komma med följdfrågor vid behov. Vissa journalister kunde kritiskt granska sig själva medan andra inte kunde det, därför blev resultaten från intervjuerna väldigt olika.

Efter att vi hade genomfört intervjuerna delade vi löpande upp dem och transkriberade fyra var. Detta gjorde vi alltså under de två intervjuveckorna. Vi var noga med att skriva ner exakt vad intervjupersonerna hade sagt och markera tystnader och andra viktiga reaktioner på våra frågor.

2.2.3 Analysering av materialet

När vi var färdiga med intervjuerna och hade transkriberat dessa hade vi först tänkt använda en kartläggningsmetod som innefattar ett kategorischema för att kunna kategorisera och analysera vårt material. Den går ut på att sortera intervjupersonernas åsikter i olika kategorier som sedan delas in i flera subkategorier. Eftersom vi emellertid delat in frågeguiden i flera subkategorier utifrån våra frågeställningar ansåg vi att detta var tillräckligt för att kunna analysera vårt material. Intervjupersonernas svar kunde tydligt placeras in under varje rubrik i uppsatsens resultatdel eftersom dessa utgår från frågeguidens subkategorier. Efter varje intervju var vi även noga med att reflektera över vad journalisten hade sagt och då vi transkriberat detta skrev vi ner en mängd slutsatser utifrån våra frågeställningar. Efter att ha genomfört flera intervjuer kunde vi konstatera vissa svar som liknade varandra och vissa som helt sade emot varandra. Dessutom kunde vi efter varje intervju notera de svar som var helt nya i undersökningen. På detta sätt blev materialet överskådligt och vi kunde dra slutsatser utifrån våra frågeställningar. Vi använde även teorier och begrepp från tidigare forskning för att analysera materialet. Då vår undersökningsmetod var kvalitativ var det omöjligt att inte tolka de resultat vi fick fram, men syftet var att undersöka hur journalisters källarbete kan se ut och en empirisk generalisering var därför utesluten. Vi ville istället kunna generalisera teoretiskt för att bidra till forskningen om journalisters arbete med källor.

I resultatdelen skrev vi hur länge journalisterna har arbetat som reportrar, vilken utbildning de har och vad för typ av journalister de är. Denna information är relevant för läsaren att veta för att förstå vilka personer som vi har använt i studien. Allmän- och samhällsreporter är olika benämningar på samma typ av journalist. En sådan reporter

arbetar med olika allmänna nyheter i samhället som exempelvis politik, ekonomi och skolfrågor. En kommunreporter däremot arbetar med kommunala frågor som olika former av politiska förslag och beslut. Titeln seniorreporter förekommer även i resultatdelen. Det innebär en journalist som har lång erfarenhet av yrket och närmar sig pensionen. En sådan reporter arbetar oftare med någon form av granskande journalistik och djupare grävjobb. En kriminalreporter, som också nämns i resultatdelen, arbetar med polisfrågor som exempelvis domar, åtal och stämningsansökningar. En webbredaktör har stort ansvar för tidningens webbupplaga. Att uppdatera på webben och få ut nyheter snabbt är viktigt. En sådan redaktör har hand om exempelvis polis- och trafikfrågor. Dessa definitioner är journalisternas egna av sina yrkesroller.

Vi valde citat utifrån våra intervjupersoners svar för att belysa våra slutsatser, argument, resultat och analys. Det var viktigt för oss att inte bara använda citat som stödde våra slutsatser, utan även ta fram de intervjupersoner som tyckte annorlunda. Då blir uppsatsens giltighet och trovärdighet betydligt bättre eftersom transparensen och öppenheten är tydlig.

2.3 Fyra forskningsetiska huvudprinciper

Vi har strävat efter att följa de forskningsetiska huvudprinciperna som gäller för svensk forskning.

1. Informationskravet: Forskaren ska informera berörda personer om forskningens syfte. Exempelvis att det är frivilligt att delta och att det går att hoppa av. Det ska upplysas om momenten i studien.

2. Samtyckeskravet: Deltagarna i undersökningen har rätt att själva bestämma över sin medverkan. Om någon är minderåring brukar vårdnadshavares godkännande krävas.

3. Konfidentialitetskravet: Uppgifter om alla de personer som ingår i undersökningen ska behandlas med största möjliga konfidentialitet. Personuppgifter måste förvaras så att obehöriga inte kan nå dem.

4. Nyttjandekravet: Uppgifterna som samlas in om personer får endast användas för forskningsändamålet¹⁷.

2.4 Metodkritik

Vi har genomfört en tvärsnittsstudie och därmed endast samlat in material från en tidpunkt¹⁸. En longitudinell studie jämför olika tidsperioder och undersöker kausalt vad

¹⁷ Bryman, 2011: 131-132

som händer över tid samt sociala förändringar. En longitudinell design är lik en tvärsnittsdesign, men bättre för att den just kan ge kunskaper om det tidsmässiga förhållandet mellan olika variabler, vilket i sin tur gör det lättare att dra kausala slutsatser. Forskaren kan jämföra sambanden mellan variablerna från den första tidpunkten undersökningen gjordes och se om samma samband upplevs även under andra tidpunkten. Forskaren kan helt enkelt få en bild av vilken variabel som påverkar den andra först¹⁹. Eftersom vi inte har genomfört en kvantitativ undersökning och räknat variabler, var det inte så viktigt för oss att använda en longitudinell studie för att studera kausala samband. Det hade dock varit intressant att intervjua journalister vid två olika tidpunkter för att se om deras källarbete påverkas av exempelvis vilken tid på året det är, eller om det ändras genom åren. Samtidigt ska påpekas att vi inte ämnar att göra någon kartläggning av samband över hur journalister i allmänhet ser på sina källval, utan att få grepp om hur ett urval av journalister tänker och resonerar kring detta. Med tanke på våra förutsättningar anser vi därför att vi har valt rätt design.

2.4.1 Tillförlitlighet och giltighet

Vi anser att vår undersökning är tillförlitlig eftersom vårt material, alltså antalet journalister, representerar de två lokaltidningarna som vi har valt. Skulle vi haft ett bredare undersökningssyfte på lokalnivå hade tillförlitligheten kunnat bli lidande. Därför var det viktigt för oss att begränsa oss till just två lokaltidningar.

För att få en tillförlitlig undersökning transkriberade vi intervjuerna exakt som journalisterna svarade. Det var även viktigt för oss att ta fram innebörden i journalisternas svar när vi valde citat. Eftersom vi spelade in alla intervjuer anser vi att vår undersökning har en god giltighet. Dessutom valde vi intervjufrågor utifrån våra frågeställningar. Därför har vi sett till att dessa blivit besvarade.

3 Teori och tidigare forskning

Teorierna och de olika avsnitten om tidigare forskning är rangordnade efter hur viktiga vi anser att de är för vår studie. Ju tidigare de nämns desto mer tror vi att de kommer användas och kopplas till vår egen forskning.

¹⁸ Bryman, 2011: 64

¹⁹ Bryman, 2011: 69-71

3.1 Normativ ansvarsteori

Den normativa medie- och samhällsteorin handlar om rättigheter och skyldigheter som medier har gentemot individer och samhället. Hur medier bör eller förväntas agera i allmänhetens intresse och för samhällets bästa²⁰. Det är svårt att urskilja vad det allmänna intresset är och vem som ska bestämma det. Dessutom har medier ofta inte som främsta mål att tjäna allmänintresset, utan att följa egna mål som kan ha med kulturella, professionella eller politiska aspekter att göra. Det handlar även om att gå med vinst för att klara sig på marknaden.²¹

En del av ett mediasystems struktur handlar om mångfald av information, åsikter och kulturellt innehåll. Samhällets mångfald bör speglas i mediasystemet, särskilt när det gäller faktorer som regioner, politik, etnicitet, religion och kultur. Här är det alltså viktigt för medierna att låta olika källor komma till tals som kan belysa dessa samhällsfaktorer²². Att ge tillgång till många olika röster i samhället handlar även om den demokratiska processen. Massmedier bidrar till politiken och andra sociala institutioner genom att publicera rättvis och tillförlitlig information om allmänna ämnen. För att kunna göra det måste medierna låta många olika röster komma till tals. Det underlättar medborgarnas deltagande i det sociala och politiska samhället²³.

Den sociala ansvarsteorin är en underkategori till den normativa medie- och samhällsteorin. Huvudpunkterna i denna teori handlar om att medier har skyldigheter gentemot samhället och att nyhetsmedier bör vara sanningsenliga, korrekta, objektiva och relevanta. Medier bör vara fria, men självreglerande och bör följa bestämda etiska och professionella koder. Under vissa omständigheter kan staten behöva ingripa för att säkra allmänintresset²⁴. Den sociala ansvarsteorin har med pressfrihet att göra. Det handlar om att bevara pressfriheten och värna om medborgarnas frihet²⁵.

Den normativa medie- och samhällsteorin och den sociala ansvarsteorin är viktiga att ha med för att belysa mediernas demokratiska funktion. I vår studie kan detta synsätt påverka hur journalister väljer sina källor utifrån allmänintresset och de etiska spelreglerna. Dessutom kan teorierna ligga till grund för det faktum att journalisterna skulle vilja förändra sitt arbete med källor för att exempelvis förbättra olika faktorer i

²⁰ McQuail, 2010:162

²¹ McQuail, 2010:164

²² McQuail, 2010:166

²³ McQuail, 2010:167

²⁴ McQuail, 2010:171

²⁵ McQuail, 2010:170

samhället. Dessa teorier hamnar överst för att de är grundläggande och genomsyrar all medieforskning som rör allmänheten.

3.2 Hårda produktionsvillkor

Hårda produktionsvillkor kan påverka journalisternas val av källor. Användningen av källor har drastiskt påverkats av en rad faktorer, så som att journalisterna anpassar sitt arbete till den nya teknologin och de ökade produktionskraven. Journalister ska hinna med mer inom en alltmer kommersialiserad bransch. Det är viktigt att synas i det stora nyhetshavet. Därmed får sekundära nyheter större utrymme eftersom det är mindre tidsödande att återanvända andra mediers nyheter. Tidningar köps upp och ingår i mediekonglomerat som drivs av vinstintressen²⁶. Ett intressant exempel som handlar om detta är en tidning som bytte ägarskap. När det hände skiftade även utgångspunkten för hur journalistiken bedrevs. Journalisterna berättade genom intervjuer att tidningens strategi ändrades från att prioritera nyheter djup, till att framställa nyheterna snabbt med mer lättsmält, kommersialiserat innehåll. Detta försvårar uppföljning av nyheter och självständig bekräftelse av källor²⁷.

Internet har inte breddat journalisternas sätt att tänka, snarare tvärtom. Den enda signifikanta förändringen mot en breddning av källanvändningen är via de sociala medierna. Det är nämligen lätt för journalister att hitta personer. Men samtidigt har Internet förtydligat relationen mellan ”kända” källor, som journalister gärna bekvämt använder vid tidspress, och journalister. Detta då de kända källorna medietränat sig och lärt sig att använda rätt tekniker för att locka reportrar att framföra deras budskap²⁸. Dessutom har journalister ofta direkt kontakt med källor via telefon. En journalist som är specialiserad inom ett område kan ha ett stort kontaktnät i sin mobiltelefon²⁹. Journalistiken måste alltså bli mer självständig. Den måste frångå kannibalismen på andras nyheter, för att inte demokratin såväl som de kommersialiserade nyhetsbolagen ska bli lidande då alla nyheter bygger på samma, okontrollerade källor³⁰.

Hårda produktionsvillkor påverkar alla journalister i deras sätt att arbeta. Forskningen om detta kan således hjälpa till att förklara hur journalister väljer sina källor utifrån dessa produktionsvillkor som formar deras yrkesvardag. Tidspress och att

²⁶ Phillips, 2011: 90-97

²⁷ Phillips, 2011: 90

²⁸ Phillips, 2011: 100

²⁹ Phillips, 2011: 94

³⁰ Phillips, 2011: 101

journalister måste generera en viss mängd texter per dag påverkar källvalen. Vi tror att vi kommer att se flera tendenser från denna forskning hos våra intervjupersoner. Därför anser vi att forskningen om hårda produktionsvillkor är viktig eftersom vi tror att vi kommer få stor användning av den.

3.3 Journalister som individualister

Den vetenskapliga artikeln *Anything you can do, I can do better? Professional journalists on citizen journalism in six European countries* publicerades i tidskriften *International Communication Gazette* 2013. Den undersöker huruvida professionella journalister är självständigare än medborgarjournalister. Det som utmärker professionella journalister är att de måste följa en professionell etikkod. En av intervjupersonerna i undersökningen är journalist och menar att det är viktigt inom yrket att verifiera en källa, annars begås ett professionellt och etiskt misstag. Vanliga personer behöver inte göra det och det är här skillnaden mellan en journalist och en medborgare ligger³¹. En annan intervjuperson menar att en journalist måste stå för det den säger. Det finns etiska regler att följa och redaktionen utövar en viss kontroll över vad som publiceras³². Artikeln tar dock upp att journalister talar om sina uppgifter och skyldigheter på ett indirekt sätt. De fokuserar inte lika mycket på sina skyldigheter gentemot samhället, utan istället ser de sig själva som individer som har uppgifter gentemot en kollektiv professionell kod. Journalister är självständiga eftersom de följer etiska koder och därmed är fria från kommersiella avseenden. Journalisters plats inom medieinstitutioner, resurserna och det allmänna igenkännandet som finns där, garanterar dem en viss autonomi³³. Trovärdighet är också viktigt när det handlar om journalisters självständighet. Det går att lita på journalister som arbetar inom välkända medieinstitutioner tack vare de institutionella reglerna³⁴. Problemet med medborgarjournalister är inte att de har för lite autonomi utan att de har för mycket. De har inte någon sorts kvalitativ och etisk kontroll och därför kan de enligt många journalister inte bli medlemmar i det professionella kollektivet³⁵.

En annan vetenskaplig artikel som också handlar om journalisters professionella autonomi är *Determinants of Journalists' Professional Autonomy: Individual and*

³¹ Örnebring, 2013: 45

³² Örnebring, 2013: 45

³³ Örnebring, 2013:46

³⁴ Örnebring, 2013: 47)

³⁵ Örnebring, 2013: 49

National Level Factors Matter More Than Organizational Ones. Den publicerades i tidskriften *Mass Communication and Society* 2013. Artikeln tar upp att professionell autonomi manifesteras utifrån två faktorer. Först och främst handlar det om att journalister själva får bestämma över vilka historier som de ska rapportera om. Dessutom är det upp till dem vilka källor och vinklingar som används. Den andra faktorn handlar istället om beslutsfattande inom redaktionshierarkin. Alltså i vilken utsträckning journalister får vara med och fatta beslut som påverkar deras arbeten³⁶.

Det är intressant för vår studie att fråga journalisterna i Kalmar i hur stor utsträckning de har möjlighet att bestämma över sina källval. Dessa två vetenskapliga artiklar om journalisters autonomi är därför relevanta att ha som underlag för att besvara vår forskningsfråga angående vilka faktorer som påverkar journalisters val av källor. Som en subkategori till denna forskningsfråga har vi valt att ha med huruvida journalister är individualistiska och fria i sina val av källor. De vetenskapliga artiklarna kan därmed hjälpa till att studera detta.

3.4 Doxa – Journalister socialiseras in på redaktioner

Den vetenskapliga artikeln *The journalistic gut feeling: Journalistic doxa, news habitus and orthodox news values*, skriven av Ida Schultz, är publicerad i tidskriften *Journalism Practise* 2007. Schultz citerar genomgående forskaren Pierre Bourdieu när hon förklarar hans olika teorier, så som journalistisk doxa. Författaren menar att exempelvis nyhetsvärderingen som görs på redaktioner är underförstådd och ifrågasätts inte³⁷.

Doxa är den värld av underförstådda förutsättningar som vi accepterar som naturliga i ett visst samhälle. Det finns också en specifik doxa, ett system av förutsättningar som naturligt följer med medlemskapet i ett visst fält. Journalistiken är ett exempel på ett fält där det råder en viss doxa bland journalisterna³⁸. Utifrån Bourdieus teori kan sägas att det på varje enskild redaktion finns en viss doxa som journalisterna socialiseras in till. Doxan för hur arbetet går till på just den redaktionen kan sägas "sitta i väggarna", den finns där som en osynlig regelbok i journalisternas sinnen. Denna forskning kan vi använda i vår studie för att se om journalisternas val av källor påverkas av redaktionens doxa. I vår studie är det intressant att se om journalisterna är individualistiska, som

³⁶ Reich, Hanitzsch, 2013: 136

³⁷ Schultz, 2007: 195

³⁸ Bourdieu, 2005: 37

nämnts i föregående avsnitt, eller om de styrs av de olika redaktionernas doxa när de ska välja källor.

3.5 Journalister i Kuwait

Den vetenskapliga artikeln *Information behavior of journalists: Analysis of critical incidents of information finding and use*, som är skriven av Abdus Sattar Chaudhry och Luluwa Al-Sagheer, publicerades i tidskriften *The International Information and Library Review* 2011. Den studerar 42 journalister på fem olika tidningar i Kuwait och sättet de arbetar med information. Studien fokuserade på att besvara forskningsfrågor så som hur informationssökning inleds, vilka källor som föredras och hur framgångsrika journalisternas sökningar är. Journalister blev tillfrågade att rapportera om kritiska informationsfördelningar som de tyckte handlade om deras senaste journalistiska uppdrag. Detta gjorde de genom att svara på ett frågeformulär. Internet var den mest använda informationskällan. En del journalister var inte nöjda med noggrannheten på Internet och var medvetna om begränsningarna på Internet så som att hemsidor inte har uppdaterats på länge. Trots detta använder merparten av de 42 journalisterna Internet som sin främsta källa³⁹. Värt att notera är att hemsidor på Internet, så som Google och andra tidningars hemsidor, användes som främsta källa av 32 journalister medan endast en journalist använde personlig intervju⁴⁰. Den viktigaste informationen för journalisterna var bakgrundsinformation för att utveckla berättelser, skriva featureartiklar och konstruera nyheter. I fallande ordning var följande parametrar viktigast för journalisterna när de valde ut sina källor: källans kvalitet, tillgänglighet, spridning, lättanvändning och sist att vara bekant med källan sedan tidigare⁴¹.

Detta är således faktorer som påverkar journalisternas källval, enligt studien. Det är mycket användbart för vår studie, då det hjälper oss att förstå hur yrkesvardagen kan se ut för en journalist. Det kan vara intressant att jämföra våra resultat från journalister i Kalmar med resultaten från journalister i Kuwait. Skiljer dessa sig åt eller liknar de resultaten vi kommer att få fram?

³⁹ Al-Sagheer, Sattar Chaudhry, 2011: 178

⁴⁰ Al-Sagheer, Sattar Chaudhry, 2011: 181

⁴¹ Al-Sagheer, Sattar Chaudhry, 2011: 182

3.6 Den unika journalisten

Journalistic construction of news: information gathering, skriven av Fiona Campbell, publicerades i tidskriften *The New Library World* 1997. Den undersöker hur journalister konstruerar nyheter i Skottland. Fokus ligger på metoderna journalisterna använder för att hitta, välja och få fram information till nyhetsberättelser⁴².

Journalister är en unik profession i sättet de vaskar fram information. Journalister tenderar att ta det lättaste informationsalternativet framför ett svårare som kan ta längre tid och kraft att komma åt. Det är nyhetsprocessen, hela dess struktur och uppbyggnad, som journalisterna jobbar i som hindrar dem från att utvärdera sitt arbete.

Nyhetsprocessen hindrar journalister från att på ett detaljerat sätt kunna utvärdera vilka de bästa källorna är, formulera en komplex sökstrategi och därefter granska materialet för att stödja argumenten i texten⁴³.

Hur journalister söker efter information beror på den avsedda läsaren till artikeln. Artikelns vinkel väljs ut med tanke på vilka de mest inflytelserika grupperingarna inom läsarkretsen är. I praktiken influerar detta journalisten i valet av vilka källor som kommer att användas. Journalister använder även olika strategier för att söka upp sina källor. Journalistikens informationssökning är unik då den är skapad utifrån praktiska förutsättningar, så som deadlines, och att journalister i regel använder varandras källor. Dessa kontakter arrangeras i kontaktnät som tar år att bygga upp⁴⁴.

Spännvidden av informationskällor som journalister använder är bred och varierad. Dessa inkluderar personliga kontakter och elektroniska databaser. De pragmatiska, praktiska villkoren så som tid och utrymme, hindrar journalister från att använda sig av ett obegränsat antal kontakter. Journalister medger att ha en lista över kontakter, men i verkligheten söks bara ett fåtal personer upp som kan nås när det väl gäller och som är pressvänliga⁴⁵.

Denna studie hjälper oss att förstå att journalister kan välja källor beroende på vilken läsarkrets som finns i bakhuvudet när artikeln ska utformas. Dessutom handlar det om att ha kontakter. Därmed är denna forskning användbar då vi kan visa i vilken grad dessa faktorer räknas med av journalister i Kalmar. Det är intressant att studera om journalisterna anser att det finns ett begränsat antal användbara källor i Kalmar och hur det i så fall påverkar deras val.

⁴² Campbell, 1997: 60

⁴³ Campbell, 1997: 60

⁴⁴ Campbell, 1997: 64

⁴⁵ Campbell, 1997: 62-63

3.7 Etiska aspekter

Etiska aspekter kan påverka hur journalister tänker när de väljer sina källor. Journalister kan behandla sina informationskällor på ett okänsligt sätt. Det kan handla om människor som blivit offer för brott, olyckor eller katastrofer. Det kan också handla om att erhålla information på ett oärligt sätt eller invadera privatlivet och därmed den personliga integriteten. Etiska beslut inom medier måste ofta tas utan någon närmare reflektion på grund av tidspress, konkurrens och vinstkrav⁴⁶.

Precis som att det är viktigt för journalister att vara självständiga bör även informationskällors autonomi bevaras för att skydda dem etiskt. Journalister kan ibland dölja vilka de är och vilka syften de har när de intervjuar källor om de vill få fram någon viktig information. Att arbeta på detta sätt bör undvikas för att det är viktigt att sträva efter öppenhet och trovärdighet inom journalistiken⁴⁷. När det gäller viss information som skyddas av exempelvis företag eller högt uppsatta personer som inte är sårbara utifrån dessa aspekter kan det dock vara etiskt försvarbart för journalister att dölja sina syften. Det är viktigt för journalister att vara medvetna om balansen mellan att bevara källors rättigheter och tjäna allmänhetens intresse⁴⁸.

De etiska spelreglerna är riktlinjer som journalister har att förhålla sig till i sitt arbete. När det gäller källarbetet är det viktigt för dem att välja källor som gör artiklarna balanserade, alltså att höra båda sidor. Dessutom bör de vara kritiska mot sina nyhetskällor, kontrollera sakfrågor och ge mottagaren möjlighet att skilja mellan fakta och kommentar. Det är även viktigt för journalister att visa hänsyn mot offer för brott och olyckor⁴⁹.

Dessa publicitetsregler är essentiella att nämna när det gäller källhantering. Sedan starten av vår journalistutbildning har vi fått lära oss att följa de etiska spelreglerna. Därför är det intressant att studera hur dessa används i praktiken av professionella journalister. Hur viktigt är det exempelvis att höra båda sidor och vara kritiska mot sina nyhetskällor?

⁴⁶ Kennamer 2005: 77

⁴⁷ Kennamer, 2005: 78-81

⁴⁸ Kennamer, 2005: 86

⁴⁹ Pressens Samarbetsnämnd, 2010: 7-8

3.8 Trovärdighet i källarbetet

Trovärdighet kan påverka journalisters val av källor. Trovärdighetshierarkin beskriver att de som befinner sig högre upp i samhället har en större chans att bli utfrågade om sina åsikter och kunskaper än de underställda grupperna. Det beror på att de har tillgång till de inre delarna av samhällsorganisationerna och att de anses ge trovärdig information⁵⁰. När det gäller trovärdighet kan även teorin om primär definition användas för att belysa hur journalister väljer källor. Denna teori bygger på sociala hierarkier och tar upp elitkällor som har en privilegierad tillgång till medier. Det beror på mediernas hårda deadlines och strävan efter att arbeta objektivt. På grund av dessa krav är elitkällorna lättast att hitta samtidigt som de anses vara trovärdiga⁵¹.

Teorierna om trovärdighet är viktiga att ha med för att förklara vilka källor som journalister prioriterar högre än andra. Hur resonerar journalisterna i Kalmar när det gäller vilka källor som är trovärdigare än andra? Hur viktigt är det för dem att välja trovärdiga källor? Vilka källor går inte att lita på? Dessa frågor är intressanta att ha med för att kunna urskilja i vilken grad trovärdigheten påverkar journalisters val av källor.

3.9 Källkritiska principer

En annan aspekt som kan spela in när det gäller källvalet är källkritik. De källkritiska principerna innefattar äkthet, tidssamband, oberoende och tendensfrihet. Äkthet handlar om att källan ska vara det som den utger sig för att vara. Tidssamband innebär att det finns en större anledning att tvivla på en källa om det har gått en lång tid mellan en händelse och källans berättelse om händelsen. Principen om oberoende handlar om att källan ska stå för sig själv och inte vara ett referat av en annan källa. Tendensfrihet betyder att det inte ska finnas en anledning att misstänka att källan ger en falsk bild av verkligheten på grund av olika intressen⁵².

Det är intressant för oss att undersöka om dessa principer påverkar journalisters källval. Anledningen till att denna faktor hamnar så långt ner beror på att vi anser att den är så pass självklar att journalisterna kanske överhuvudtaget inte har reflekterat över den. Därmed tror vi inte att vi kommer att få ut lika mycket av den som från ovanstående teorier och tidigare forskning. Det är dock viktigt att nämna källkritik eftersom det faktiskt spelar en stor roll i journalisters grundläggande arbete med källor.

⁵⁰ Becker, 1967: 241

⁵¹ Halls, Critchers, Jeffersons, Clarkes, Roberts, 1978: 59-60

⁵² Thurén, 2005:13

3.10 Alternativa mediers arbete med källor

Alternativa medier, alltså medier som bidrar med information till andra medier, har som mål att erbjuda röster till bland annat politiska aktivister, sexuella minoriteter och arbetarklasser. Det kan också handla om medborgare i ett samhälle som blir reportrar och berättar om sina egna upplevelser och liv⁵³. Denna form av nyhetsjournalistik leder till en otydlig bild av vem som är reporter och källa. Dessutom är det ofta deras förhållanden till olika organisationer och lokala statliga organ, som exempelvis utbildning eller sociala tjänster, som bestämmer hur de väljer sina källor.

Artikelförfattarna kallar medier som arbetar på detta sätt för radikala samhällsmedier⁵⁴.

Även om det inte finns någon professionalism inom alternativa medier betyder inte det att det saknas liknande krav som finns i vanliga medier. Det finns fortfarande hårda deadlines som måste följas. Ibland finns det inte heller pengar till att finansiera verksamheten och betala de anställda. Följderna av detta blir att det är svårt att nå en stor vidd av källor⁵⁵.

En viktig faktor som författarna till denna artikel berörde handlar om att journalisters personliga intressen kan ligga till grund för deras val av källor. Deras relationer till olika organisationer i samhället kan också påverka källvalen. Dessutom ligger ofta hårda deadlines till grund för vilka källor journalister hinner få tag i. Dessa faktorer kommer vi att undersöka i vår studie.

3.11 Journalistik jämfört med antropologi

En artikel om antropologi jämfört med journalistik studerar relationen mellan journalist och källa. Antropologi är läran om människosläktet och människan som gruppvarelse. Det finns två anledningar till att antropologin är användbar för jämförelse med journalistiken. För det första ligger den kunskap och metoderna man använder väldigt nära journalisternas. För det andra skiljer antropologin sig åt genom att forskarna som använder den kontinuerligt tar hänsyn och beaktar sekretessen av sina källor. Detta till skillnad från journalister som har ett manipulativt förhållande till sina källor och har som sista utväg att anonymisera sin källa i en artikel. Felbehandlingen av källor verkar vara en del av det journalistiska yrket. Anonymiteten ses mer som ett nödvändigt ont, en

⁵³ Atton, 2001: 10-11

⁵⁴ Atton, Wickenden, 2005: 349-350

⁵⁵ Atton, Wickenden, 2005: 351

kostsam kompromiss som journalisten måste ta till i utbytet mot information⁵⁶.

Denna forskning är användbar för oss i vår studie då vi ämnar ta upp hur journalisterna ser på användningen av anonyma källor. Ser de detta som ett nödvändigt ont eller en självklarhet för att skydda sina källor?

4 Resultat och analys

Syftet med studien är att undersöka hur nyhetsjournalister väljer sina källor i Kalmar.

Frågeställningarna som ska knytas an till vårt resultat är:

- Hur tänker journalister när de väljer sina källor?
- Vilka faktorer spelar in?
- Vad skulle journalister vilja förändra i sitt arbete med källor i en perfekt värld?

Vi namnger alla journalister, samt anger ålder, vilken typ av journalist de är, hur länge de har arbetat som journalister och vilken tidning de arbetar på. Detta är relevant för undersökningen i den grad att läsaren ska förstå vilka journalister som vi har använt som intervjupersoner i studien.

4.1 Hur journalister tänker när de väljer sina källor

4.1.1 Samma källor

Flera av journalisterna som vi har intervjuat säger att det ofta blir så att de väljer samma källor på grund av tidsbrist och för att de skapar kontakter.

(...) man jobbar som man brukar jobba. Man bygger upp en relation med dem som man brukar prata med sådär lite regelbundet och man känner att man förstår varandra. Då blir det ju lätt att ringa den personen igen. Plus att när man skriver de första bokstäverna ploppar det namnet upp med automatik i mejlboxen. Det är praktiska saker som avgör, eller om det är för att man är lat eller på grund av tidsbrist, (...) men jag tycker att det är helt okej att jobba så. Det är en journalistisk arbetsmetod att ha bra relationer, att ha bra kontakter ute i samhället som man kan använda.

Emma Arenius⁵⁷, Barometern

⁵⁶ Awad, 2006: 933

⁵⁷ Emma Arenius, 42 år, allmänreporter, har jobbat som journalist i 14 år på Barometern, journalistutbildad

Journalisters kontaktnät spelar alltså en stor roll när de ska välja källor. Reportrar som är specialiserade inom vissa områden kan ha många kontakter i sina telefoner.⁵⁸

Ulf Carlsson⁵⁹ på Östran menar att det finns ett begränsat antal källor i Kalmar. Detta i kombination med att han skriver om samma ämnen vilket gör att samma intervjupersoner används i artiklarna. Eftersom han ofta skriver om politik tycker han att det är rätt så naturligt att samma källor återanvänds då det är ett begränsat antal personer som kan tipsa om nyheter och som är insatta i det han skriver om. Att använda samma källor hör ihop med att medier återanvänder varandras nyheter, alltså en form av kannibalism. Det är mindre tidsödande att arbeta på detta sätt.⁶⁰

En annan journalist, Simon Karlsson⁶¹ som är kriminalreporter på Östran, väljer också ofta samma källor så som polis, åklagare och tingsrätt. Det är sällan han går utanför detta arbetssätt och exempelvis tar kontakt med ett offer för att höra den personens syn på historien. I den smalare, nischade reporterrollen finns det enligt Simon Karlsson färre källor att ta till, särskilt då det är många och korta texter som skrivs i den dagliga produktionen. Han har tidigare arbetat som allmänreporter och det gav honom insikten att det då finns fler källor att välja mellan. Kriminalreportern menar dock att det inte heller är bra att använda för många källor.

(...) man kan inte bara sitta och kontakta en massa människor bara för att visa: Titta så många källor jag har! En artikel blir ju inte bättre för det. Känner man att det här är trovärdigt, nu har vi kollat upp dig och tycker inte att det är mer som behöver bevisas, då är det snarare bättre ju färre namn som är med för att det inte ska bli förvirrande för läsaren i slutändan.

Simon Karlsson, Östran

Om det på tidningen finns för många reportrar i samma åldrar anser reportern Agneta Adeen⁶² på Östran att det ofta blir samma källor i tidningen. Hon tycker att det är bättre att ha blandade åldrar på journalisterna då vissa får bra källor på förskolor, vissa har

⁵⁸ Phillips, 2011: 94

⁵⁹ Ulf Carlsson, 57 år, samhällsreporter/seniorreporter, har jobbat som journalist i 34 år, började på Östran i början av 1980-talet, journalistutbildad

⁶⁰ Phillips, 2011: 90-97

⁶¹ Simon Karlsson, 32 år, kriminalreporter på Östran, har jobbat som journalist i 7 år på Östran, journalistutbildad

⁶² Agneta Adeen, 51 år, allmänreporter på Östran, har jobbat som journalist i 26 år, började på Östran 1989, journalistutbildad

ungdomar som går på högskola och så vidare.

Conny Lindell⁶³ på Östran, tycker att samhället är ganska styrt idag. När det gäller polisen till exempel är det enligt honom samma röst som hörs hela tiden eftersom det är vakthavande befäl som har pressinformationen.

Webbredaktören Sebastian Lind⁶⁴ som arbetar på Barometern använder ofta samma källor för att det ska gå snabbt att få ut nyheter på webben. När han var allmänreporter för papperstidningen strävade han dock efter att variera källorna. Flera av reporterna tycker att det är viktigt att variera intervjupersoner i tidningen.

När det gäller intervjusituationer vill jag inte slita ut ansikten i tidningen. Det är varken bra för mig eller för läsarna att se samma ansikten i tidningen hela dagarna. Dessutom vill man variera. Vi vill ha mycket olika människor i tidningen.

Anders Blank⁶⁵, Barometern

4.1.2 Vanliga källor som journalisterna väljer

Journalisterna gav många exempel på olika källor som de väljer till sina artiklar. En journalist använder ofta brandkår, polis och personer på olika myndigheter. En annan samhällsreporter går ofta via arbetsgivare, fack och skolor. När hon ska intervjua ungdomar går hon antingen till en klass och tar de som är närmst eller frågar vilka som vill ställa upp, eller så får hon några redan utvalda elever som kan svara på hennes frågor av klassföreståndaren eller rektorn.

Flera av reporterna tycker att människor som hör av sig och tipsar om olika händelser är de viktigaste källorna. En allmänreporter letar efter tipsare som exempelvis vaktmästare och lokalvårdare.

(...) vanliga människor som är anställda på sådana här ställen, de har en känsla av vad som är rätt och fel eller när det håller på att gå åt fanders. Om man är snäll mot dem, pratar lite, är lite social så att de lär känna en och blir trygga då får man jättemycket tillbaka. (...) Det är som att de inte finns, de är bara en del av inredningen. Men de människorna rör sig i maktens korridorer och de flesta i makten tänker inte på att de är

⁶³ Conny Lindell, 62 år, allmänreporter på Östran, har jobbat som journalist i 43 år på Östran, journalistutbildad

⁶⁴ Sebastian Lind, 25 år, webbredaktör på Barometern, har jobbat som journalist i 6 år, började på Barometern 2013, journalistutbildad

⁶⁵ Anders Blank, 49 år, kommunreporter på Barometern, har jobbat som journalist i 10 år, började på Barometern 2007, journalistutbildad

där. De kan höra och känna till väldigt många saker.

Agneta Adeen, Östran

Samma allmänreporter tycker även att det är bra att hålla sig på god fot med personalen som har hand om diariet, exempelvis personer som arbetar på kommunen med att ta emot post från olika myndigheter. Hon menar att de har en väldigt bra kontroll över vad som händer på lokal nivå.

Två journalister utgår från skriftliga källor som Twitter och Facebook för att få nya och personliga källor. Att hitta källor via sociala medier är den enda signifikanta förändringen mot en breddning av källanvändningen. På detta sätt är det enkelt för journalister att hitta personer. Samtidigt har Internet förtydligat relationen mellan ”kända” källor, som journalister gärna bekvämt använder vid tidspress, och journalister. Detta då de kända källorna medietränat och lärt sig att använda rätt tekniker för att locka journalister att framföra deras budskap.⁶⁶

Eftersom det finns en konkurrens mellan de två lokaltidningarna Östran och Barometern i Kalmar menar en reporter att journalisterna blir piggare i sina källval än om det enbart hade funnits en tidning på orten. Samma reporter anser att det fungerar bra att använda de ”enkla” källorna först när man måste publicera något snabbt eller om det är något som har hänt sent. Hon menar att om man bara har storyn så kan man ta ett enkelt citat, sedan går man vidare med nyheten och hittar andra källor dagen efter. Det viktigaste är att först få med nyheten, den djupare analysen kan få komma sedan.

Denna strategi, att emellanåt ta de enklare källorna, har vi sett hos flera av våra intervjupersoner. Enklare uppdrag blandas med mer komplicerade grävjobb där informationssökningen kräver mer kraft. Journalister är en unik profession i sättet de vaskar fram information. Journalister tenderar att ta det lättaste informationsalternativet framför ett svårare som kan ta längre tid och kraft att komma åt. Det beror på nyhetsprocessen, hela dess struktur och uppbyggnad.⁶⁷ Journalistikens informationssökning är särskild från mängden då den är skapad utifrån praktiska förutsättningar, så som deadlines, och att kontakterna samlas ihop till stora kontaktnät. Dessa kontakter arrangeras i kontaktnät som tar år att bygga upp⁶⁸.

Anders Blank på Barometern försöker välja intervjupersoner med olika etnisk bakgrund och strävar efter att både män och kvinnor ska få komma till tals. En del av ett

⁶⁶ Phillips, 2011: 100

⁶⁷ Campbell, 1997: 60

⁶⁸ Campbell, 1997: 64

mediesystems struktur, enligt den normativa medie- och samhällsteorin, handlar om mångfald av information, åsikter och kulturellt innehåll. Samhällets mångfald bör speglas i mediasystemet, särskilt när det gäller faktorer som regioner, politik, etnicitet, religion och kultur. Här gäller det alltså för medier att använda olika källor för att belysa dessa samhällsfaktorer.⁶⁹

Två av journalisterna menar att de får källor från den värld som de lever i. Den ena reportern har tagit paus från yrket några gånger och arbetat med annat. På detta sätt har hon fått nya kontakter som hon har kunnat använda som källor. Hon tycker dock att det är viktigt att inte själv använda sina personliga kontakter som intervjupersoner. Det håller den andre reportern också med om.

Jag försöker undvika sådana som jag har kommit i kontakt med privat. (...) Det är inte alltid det går att undvika, jag menar jag bor i den här kommunen, jag har med byggnadsnämnden att göra och så i olika fall. Men jag tror det är bra att man försöker undvika att intervjua, eller ens ha som källor, dem som man har någon privat relation med. Men man lever ju i den här världen. När vi hade barn som gick på dagis fick man mycket dagisinformation och den använde vi ju naturligtvis och likadant i skola och gymnasium och så. Man får ju information från den värld som man befinner sig i just då. Det är klart att man använder det, men man kanske inte gärna ringer till sin egen dagisfröken och frågar henne om någonting.

Ulf Carlsson, Östran

Att gå utanför sitt bevakningsområde och hitta källor som hör ihop med de lokala är också ett arbetssätt som en reporter tar upp. Agneta Adeen på Östran ger ett exempel på när det diskuterades om att bygga ett kinescentrum i Kalmar för några år sedan. Då tog hon först kontakt med kommunen för att få tag på den korrespondens som skickats mellan kommunen och kinesiska myndigheter. Hon fick enbart två tunna brev som inte gav någon djupare information. Därför kontaktade Agneta Adeen det svenska konsulatet i Shanghai och frågade om de hade haft någon kontakt med Kalmar kommun. Till slut gav de henne två tjocka buntar med information. Denna information kunde hon använda till att pressa tjänstemannen på kommunen som sade att det inte fanns mer information än de två tunna brev som Agneta Adeen tidigare fått. Nu kunde hon bevisa att det visst fanns mer.

⁶⁹ McQuail, 2010:166

Sebastian Lind på Barometern tycker att det finns en stor skillnad på källarbetet för webben jämfört med papperstidningen. På webben präglas källvalen av snabbhet och tillgängligheten på källor. När det gäller papperstidningen finns det enligt honom mer tid för eftertanke och det går att välja en annan källa om man inte får tag på den bästa direkt.

4.2 Faktorer som kan påverka källvalen

4.2.1 Etik

När det gäller etik kan det enligt journalisterna som vi har intervjuat påverka källvalen på främst två olika sätt. Det ena handlar om att det är viktigt att höra båda sidorna i en fråga. De pressetiska reglerna tar upp detta för att få en balans i en artikel.⁷⁰

(...) det finns ibland ett klart syfte med publiceringen. Det kan handla om placeringen av Linnéuniversitetet eller andra saker och då vet man att de intervjuar den här personen och den här personen kommer att säga så och intervjuar inte någon på motståndarsidan. För mig är det heligt att man ska försöka ge hela bilden och bägge parter ska få komma till tals. Annars är det dålig journalistisk kvalitet.

Anders Blank, Barometern

Det andra sättet som etiken kan påverka källvalen handlar om att själva intervjun med en person går att genomföra, men att publicering i vissa fall kan komma att ifrågasättas. Journalister bör enligt Emma Arenius på Barometern vara försiktiga med att intervjua chockade personer och personer i sorg. Man kan ta deras telefonnummer och göra intervjun några dagar efteråt, för att vara säker på att personen i fråga verkligen vill dela med sig av en tragisk händelse. Detta är något som finns i de pressetiska reglerna.⁷¹ Även om man intervjuar en chockad person är det kanske inte alltid rätt att publicera det som sagts. Det är etiska avväganden som journalister hela tiden får ta ställning till.

Etiska diskussioner hålls enligt journalisterna som vi har intervjuat dagligen på redaktionerna. Det är främst på morgonmötena som etiken berörs när alla går igenom gårdagens tidning. Sedan kan reportrarna ta upp specifika fall under dagen med nyhetschefen. Enligt Gota Medias policy ska tidningarnas profil utmärkas av en

⁷⁰ Pressens Samarbetsnämnd, 2010: 7-8

⁷¹ Pressens Samarbetsnämnd, 2010: 7-8

journalistik som respekterar etiska regler och människors integritet. På lokal nivå där avståndet är litet mellan medarbetarna på redaktionen och resten av människorna i samhället finns det inget att vinna på att tänja på dessa gränser.⁷²

Alla reportrar är överens om att anonymisering av källor är viktigt att hantera korrekt. Det bör enligt Emma Arenius på Barometern ske om personen inte vill stå med namn eller om det är förenat med livsfara. Därför anser vi att forskningen om antropologi jämfört med journalistik inte riktigt stämmer in på de journalister som vi har intervjuat i Kalmar. Forskningen menar att journalistiken använder anonymitet som ett nödvändigt ont och enbart som sista utväg till skillnad från antropologin som prioriterar sekretess som ett krav för professionell forskning.⁷³ För journalisterna som vi har intervjuat sker anonymiteten alltså många gånger på källans villkor. Anonymisering är viktigt för Simon Karlsson på Östran som kriminalreporter då han inte vill ge ut för mycket information som kan skada en person i exempelvis ett brottmål. Det är även känsligt för honom att skriva om vårdnadstvister. Då väljer han hellre bort de källor som ringer in och säger att de har blivit illa bemötta och anklagar någon annan. Det gör han eftersom ingenting är klarlagt och ingen ännu är dömd.

När en journalist inte vill hänga ut sina personliga källor går det att använda sig av skriftliga källor istället.

(...) säg att det är en grupp på tre personer och de har träffats och bestämt någonting och så ringer den tredje och berättar om detta för att hon eller han tyckte att det var väldigt fel att göra det. Det är ju en väldigt snäv krets med människor, då är det ju knepigt att använda sig av den informationen och då får man försöka hitta någon sekundärkälla. Det kanske finns något protokoll undangömt någonstans som man får försöka leta fram och då kan man hänvisa till det.

Ulf Carlsson, Östran

4.2.2 Trovärdighet

Flera av journalisterna tror inte att människor medvetet ljuger för dem. Emma Arenius på Barometern menar att en källa däremot kanske inte alltid talar om hela sanningen. Därför är det viktigt att vara väl förberedd inför intervjun och i förväg ha kontaktat fler källor som kan ge bakgrundsinformation. Hon tror att det är många intervjupersoner som spelar med hur mycket kunskap de har. Hon brukar inte tala om detta för att pressa

⁷² Gota Medias styrelse, 2013: 1-2

⁷³ Awad, 2006: 933

personen på mer information när hon ställer fler följdfrågor. Emma Arenius tycker inte att det spelar någon roll vilken sakfråga det gäller när man ska bedöma om en person går att lita på, men om en person kommer med en grov anklagelse måste det noga kollas upp innan artikeln går i tryck.

Trovärdighetshierarkin beskriver att de som befinner sig högre upp i samhället har en större chans att bli utfrågade om sina åsikter och kunskaper än de underställda grupperna. Det beror på att de har tillgång till de inre delarna av samhällsorganisationerna och att de anses ge trovärdig information.⁷⁴ Teorin om primär definition tar upp elitkällor som har en privilegierad tillgång till medier. De är enklast att hitta och anses ge trovärdig information.⁷⁵ Simon Karlsson på Östran tycker att myndigheter är trovärdigare än privatpersoner.

Om en myndighet säger att nu har vi ändrat den här lagen då får man väl utgå från att den myndigheten har ändrat den lagen. Men om en privatperson kommer till dig och säger; jag har blivit utsatt för det här och det här, men jag har ingenting som styrker det annat än mitt ord. Så givetvis så ger det en helt annan trovärdighet oavsett hur sant det är eller inte.

Simon Karlsson, Östran

Tecken på opålitliga källor är enligt Ulf Carlsson på Östran om de är berusade, väldigt upprörda, har haft fel flera gånger innan eller om någon i deras närhet har dött. Agneta Adeen på Östran menar att en mindre trovärdig källa är en person som hon inte känner till sedan tidigare. Hon bedömer aldrig en sådan källa som lika trovärdig som en person som hon kommit i kontakt med innan. Därför brukar hon fråga efter personnummer om det gäller känsliga frågor som exempelvis vårdnadstvister. I så fall kan hon kontrollera om personen har några domar hos förvaltningsrätten. Dessutom litar Agneta Adeen inte på personer som överdriver.

(...) det är sådana rättshaverister som skriver med bara en rads mellanslag och ända ut i kanten. Där hela samhället är en konspiration. Felet med rättshaverister är att de ofta har en gnutta rätt och sedan är det mycket som inte är riktigt rätt heller. Så man ska

⁷⁴ Becker, 1967: 241

⁷⁵ Halls, Critchers, Jeffersons, Clarkes, Roberts, 1978: 59-60

nog inte bara sortera bort dem, men det är mycket som måste sorteras bort.

Agneta Adeen, Östran

Att journalister anser en källa vara mer trovärdig för att den flera gånger innan har varit i kontakt med en reporter och visat sig komma med riktiga uppgifter, har poängterats spela en viktig roll för flera av journalisterna vi har intervjuat. Genom att göra en jämförelse med journalister i Kuwait ser vi att följande parametrar var viktigast för Kuwait-journalisterna när de valde ut sina källor: källans kvalitet, tillgänglighet, spridning, lättanvändning och sist att vara bekant med källan sedan tidigare⁷⁶. Det tycks vara så att journalister i Kalmar värdesätter den i Kuwait lägst rankade faktorn högre, då flertalet journalister har påpekat att de inte litar på en källa som de inte tidigare varit bekant med.

Simon Karlsson på Östran menar att en källa som ofta förekommer i tidningen tappar trovärdighet. Han börjar då ifrågasätta om läsarna verkligen tror på det som den personen säger. Läsarna kan då börja undra om den personen kan allting. Simon Karlsson tycker därför att sådana personer bör hållas borta från tidningen då trovärdigheten försämras kraftigt.

Conny Lindell på Östran litar aldrig på reklamfolk, marknadsförare eller lobbyister. Han tror inte heller att man litar särskilt mycket på källor vars åsikter man inte sympatiserar med. Därför är det viktigt att värdera sådana källor, särskilt inom politiska frågor som exempelvis flyktingpolitik och sjukvård.

Enligt Ulf Carlsson på Östran förtjänar alla källor att kollas upp. Han tycker att källornas trovärdighet och förtroendet mellan källan och journalisten spelar en stor roll. Gota Medias styrelse har fastställt att journalistik kräver en stark yrkesidentitet av medarbetarna på redaktionen. Dessutom är den även beroende av ett högt förtroende hos sina läsare genom att tillgodose läsarnas behov. Gota Media menar att det är reportrarna och fotograferna som tillsammans bygger upp och skapar förtroendet hos läsarna.⁷⁷

(...) det gäller ju att etablera ett förtroende så att folk känner att de kan ringa till dig och berätta saker och att de skyddas. Att man gör något vettigt av det som de tipsar om. Den mesta uppmuntran för en tipsare är ju att det som hon eller han har tipsat om faktiskt kommer i tidningen. Det är ju det man vill. Det är ju det som triggar igång en

⁷⁶ Al-Sagheer, Sattar Chaudhry, 2011: 182

⁷⁷ Gota Medias styrelse, 2013: 1-2

tipsare och har man lyckats hantera nåt tips som någon lämnat en gång så kommer de gärna tillbaka en annan gång. Att få ett förtroende med människor är jätteviktigt som journalist, (...) de vet att de kan lita på dig. Det är ju grundläggande att de känner sig säkra, men det är till och med lagskyddat så det måste fungera. Men sedan att man inte utnyttjar den information som man får på nåt ojust sätt. Sedan måste man ju också se till att de är på det klara att man inte alltid skriver precis som de vill. Det kan man ju aldrig garantera, men att man skriver korrekt och att man inte hittar på. Att man faktiskt lyssnar på dem som ringer eller hör av sig på nåt sätt.

Ulf Carlsson, Östran

4.2.3 Allmän- och egenintresse

För journalisterna i studien spelar både allmän- och egenintresset en stor roll i käll- och nyhetsarbetet. När det gäller allmänintresset är det svårt för journalisterna att veta vad läsarna vill läsa om. De flesta av reportrarna menar att de egentligen inte vet vad läsarna är intresserade av. De kan titta på läsar- och panelundersökningar för att få en uppfattning om det, men låter sig inte styras av dessa. Annars tittar de även på vilka artiklar som fått mest klick på webben eller vilka artiklar i tidningen som läsare skickar in insändare om. Emma Arenius på Barometern menar att läsarna helst vill läsa om nyheter med lyckliga slut som berör. Ett sådant exempel är brandmän som räddar gulliga kattungar, men enligt henne går det inte enbart att skriva om detta i tidningen.

Att det är svårt att veta vad läsarna är intresserade av betyder inte att journalisterna inte tänker på allmänintresset när de letar efter nyheter och källor.

Det är ju vad läsarna tycker är intressant som är det viktigaste givetvis. Jag menar, man kan skriva en jättebra artikel man själv tycker är jätteskoj men om ingen läsare gör det så spelar det ju ingen roll. Man vill hitta saker som kan locka in folk till att läsa. Det är det som går genom hela tidningen. Det är ju för läsarna som vi finns till (...), men samtidigt kan man inte undvika att skriva om viktiga saker om det är som så att de kanske inte är lika populära. Journalister har också ett ansvar för att man måste rapportera om allt som är viktigt, oavsett om det läses av tiotusen människor eller om bara femhundra människor tycker att det är intressant. Det är en avvägning där. Viktiga saker måste [det] alltid skrivas om oavsett intresse, men självklart styr intresset i stor grad också. Exempelvis på webben prioriterar vi kanske ner lokalpolitik, politikgrejer och sådana saker därför att vi vet om att folk på webben inte vill läsa så mycket sådant. De klickar mer på andra typer av grejer. Så där har vi anpassat oss

litegrann efter läsarna.

Sebastian Lind, Barometern

Simon Karlsson på Östran anser att han och redaktionen vet att kriminalartiklar väcker ett intresse hos läsarna. Därför funderar han inte så mycket på varför han skriver om en nyhet och väljer källor till den. Dock försöker han skriva så att läsarna blir intresserade genom att exempelvis förenkla byråkratiskt domstolsspråk och konkretisera skeenden.

Den normativa medie- och samhällsteorin berör rättigheter och skyldigheter som medier har gentemot individer och samhället. Den handlar om hur medier bör eller förväntas agera i allmänhetens intresse och för samhällets bästa⁷⁸. Det är svårt att urskilja vad det allmänna intresset är och vem som ska bestämma det. Dessutom har medier ofta inte som främsta mål att tjäna allmänintresset, utan att följa egna mål som kan ha med kulturella, professionella eller politiska aspekter att göra. Det gäller även att gå med vinst för att klara sig på marknaden.⁷⁹ Anders Blank på Barometern vill överraska med sina nyheter och källor och tycker att det är en oroväckande utveckling att annonser på Internet skraddarsys för mottagarna. Han anser att medier fortfarande ska fungera som folkbildare. I Gota Medias policy står det just att tidningarna ska hålla på med klassisk journalistik som involverar bland annat folkbildning, opinionsbildning och information. Nyhetsförmedlingen bidrar till att hålla läsarna informerade och i bästa fall även hörda. Samhällsnyttan står över andra mål och ambitioner.⁸⁰

När det gäller egenintresset menar Anders Blank att hans uppfattning om vad som är en bra nyhet, alltså i viss mån hans egenintresse, styr vad som hamnar i tidningen. Birgitta Hultman⁸¹ på Barometern tycker att det är viktigt att gå till sig själv och se vad man är intresserad av för att det då finns en stor chans att läsarna också är intresserade av det. Hon anser att det gäller att ha ett brett intressespektrum så att det inte blir för smalt. Emma Arenius på Barometern utgår också från sig själv i nyhets- och källarbetet, men lägger ingen energi på att fundera över varför hon ska skriva om vissa ämnen. Hon tycker att det är bättre att släppa på prestige och göra varje jobb så enkelt och professionellt som möjligt. De flesta av journalisterna som vi har intervjuat säger att det blir enklare om en journalist är engagerad, påläst och nyfiken i sitt arbete med både

⁷⁸ McQuail, 2010:162

⁷⁹ McQuail, 2010:164

⁸⁰ Gota Medias styrelse, 2013: 1-2

⁸¹ Birgitta Hultman, 60 år, samhällsreporter/seniorreporter på Barometern, har jobbat som journalist i 35 år, började på Barometern 1983 och kom tillbaka 1996, journalistutbildad

nyheter och källor. Nyfikenheten kan göra så att man blir intresserad av något som på förhand verkade tråkigt. Om man är för intresserad av ett ämne kan man dock tappa allmänintresset.

(...) man kan ju bli såhär nej men där finns det nog en till sten att lyfta på, en till och en till. Till slut är allmänintresset ingenting och då försöker vi säga till att nu har vi skrivit om det här ämnet fyra gånger, nu får vi hejda oss lite så att folk får andas och läsa om andra saker. Men där brukar vi vara ganska duktiga med att räta upp varandra tror jag. För det är väl ett problem att man själv blir för intresserad och att det då blir så nischigt att ingen annan är intresserad längre.

Agneta Adeen, Östran

Egenintresset kan också göra så att en journalist har förutfattade meningar i valet av källor. Conny Lindell på Östran menar att en journalist som inte är lika intresserad av ett ämne kanske hade vinklat en nyhet på ett annat sätt och använt andra källor än en som är väldigt intresserad.

Flera av journalisterna tycker att det är enklare att välja källor som de sympatiserar med och som är trevliga.

(...) säg att jag har två personer att välja mellan. Jag vet om att den ena personen oftast brukar vara väldigt upptagen, svår att få tag på eller inte så pratglad. Den andra personen vill jättegärna prata och är väldigt hjälpsam. Spelar det ingen roll vem jag ringer då så självklart är det ju övervägande att man ringer till den andra personen. Men skulle jag behöva ringa till samma kommun, samma typ av personer två eller tre dagar på raken så skulle jag inte ringa den personen tre gånger då såklart. Det behövs något mått av variation givetvis. Men är det någon gång då och då bara då ringer man kanske till någon man funkar bättre själv med. För då blir det ett bättre jobb. Ju bättre personkemin fungerar med den man pratar med, desto bättre citat brukar man få i regel kan jag tycka i många fall.

Sebastian Lind, Barometern

Att inte kontakta personer som man inte sympatiserar med tycker de flesta av journalisterna är en brist.

Det jag tycker är viktigast vad gäller källor är att man hela tiden kan prata med hur många som helst och det bör man göra. Så brett som möjligt och gärna sådana som, och det kanske jag skulle säga till mig själv, man tycker är lite obehagliga också för där tror jag faktiskt att det finns en brist. Som nu till exempel om jag skriver om politik. Vi har Sverigedemokraterna, Svenskarnas Parti och andra sådana där otäcka källor. Jag tror att det är viktigt att man tvingar sig till att prata med dem. Det är jobbigt, men sedan är det en bedömning vad man säger. Det kan finnas många andra sådana exempel där det är just källor som man vet har åsikter eller står för någonting som man själv verkligen inte sympatiserar med. Där tror jag att man har en stor uppgift hos sig själv. Jag ska inte säga själv att jag är särskilt bra på det. Jag har jättemycket att lära mig där, men alltså att man faktiskt tvingar sig att använda dessa källor och lyssnar på dem.

Birgitta Hultman, Barometern

Om journalisterna har kommit i kontakt med personer på myndigheter och har dåliga erfarenheter av dem undviker de så gott det går att använda dessa som källor. De vet nämligen inte hur färgade de är av sina egna upplevelser och åsikter tycker Emma Arenius på Barometern. De flesta försöker avstå från att prata med personer som de har kommit i kontakt med privat för att det är svårare att vara saklig och objektiv då. Detta till skillnad från alternativa medier som ofta väljer källor utifrån deras förhållanden till olika organisationer och lokala statliga organ, som exempelvis utbildning eller sociala tjänster.⁸²

4.2.4 Stress och hårda produktionsvillkor

Journalisterna tycker i regel att deras arbete är stressigt, men inte för stressigt. Arbetet blir stressigt när de inte får tag i personer. Nästan alla anser att de hinner med att intervjua de personer som de vill, enbart en journalist tycker att hon inte alltid har möjlighet att välja de källor som hon vill.

Det är inte alltid man får det. Då kan det handla om att man är tvungen, apropå stress, att leverera och så kanske man inte får tag i de personer som man vill utan man får backa och ta de näst bästa. Det har med tillgänglighet på de personerna att göra helt

⁸² Atton, Wickenden, 2005: 349-350

enkelt, att man inte får tag i de personerna fysiskt eller praktiskt.

Agneta Adeen, Östran

Stressen får enligt Ulf Carlsson på Östran aldrig leda till att man struntar i källskydd och källkritik. När det är tidsbrist blir källarbetet slarvigare och mer rutinmässigt, menar Conny Lindell på Östran. Han tycker inte att man hinner värdera källorna då.

I Agneta Adeen på Östrans fall har stressen lett till utbrändhet. För hennes del är stressen tvådelad. Hennes yrke är stressigt i sig och en familjemedlem lider av en sjukdom, vilket gör att hon måste ta hand om henne väldigt mycket.

En riktlinje som Östran har är att skriva en tabloidsida material per dag. Det blir i praktiken ungefär fyra texter enligt Agneta Adeen. Anders Blank på Barometern skriver två till tre artiklar en genomsnittlig dag.

För mig är inte det ett jätteproblem. Problemet blir när någon inte svarar, det är då det blir stress av det hela. Jag ogillar och försöker undvika att publicera artiklar som avslutas med "Barometern har förgäves sökt". Det ser jag som ett stort misslyckande. Då har inte jag gett läsarna bägge bilderna. Det stressar mig för det är inget bra jobb om jag måste ha den där sista meningen. Oftast slipper jag den, men jag går hem fem, tio över fem varenda dag och är alltid förvånad över hur det här gick ihop. Och så har det varit trots att jag har jobbat här i fem år.

Anders Blank, Barometern

Inom alternativa medier finns det också hårda produktionsvillkor. Följderna av det blir att det är svårt att nå en stor vidd av källor.⁸³

Birgitta Hultman på Barometern använder många källor till sina artiklar för att hon hinner med det i sitt arbete som seniorreporter. Då har hon längre tid på sig att göra lite större grävjobb.

Sebastian Lind på Barometern tycker att man som ny journalist har det tuffare att hinna med sitt arbete. I början jobbade han över mycket för att hinna skriva klart sina artiklar. Han tycker att det är viktigast att planera bra för att inte bli stressad. På helgerna menar han att det är som stressigast för att det enbart finns en helgfoto och för att reportrarna därför får ta egna bilder. Dessutom måste de täcka fler bevakningsområden och därmed hinna ut till olika platser för att intervju personer.

⁸³ Atton, Wickenden, 2005: 351

Som webbredaktör är det antingen väldigt lugnt eller en massa att göra, menar Sebastian Lind.

4.2.5 Källkritik

En annan aspekt som kan spela in när det gäller källvalet är källkritik. De källkritiska principerna innefattar äkthet, tidssamband, oberoende och tendensfrihet. Tendensfrihet betyder att det inte ska finnas en anledning att misstänka att källan ger en falsk bild av verkligheten på grund av olika intressen.⁸⁴

Att källor har ett bakomliggande syfte med det som sägs menar journalisterna är väldigt vanligt. Dessutom tycker de att det är viktigt att känna till personernas bakgrund.

Jag vet ju vilka jag pratar med. Pratar jag med politiker vet jag ju lite vilket budskap de har. Är det en tipsare vill jag naturligtvis veta vilken bakgrund den här tipsaren har och i vilket syfte personen tipsar mig. Det är syftet som är helt överhängande. Jag jobbar fortfarande efter linje att vara konsekvensneutral, men en bra nyhet är en bra nyhet oavsett vem som tjänar eller förlorar på den. Men sådant där måste man ju alltid vara försiktig med så man inte springer omkring som en duktig idiot. Ta exemplet idag till exempel när vi skriver om att Östrans lokaler blev förseglade av Svenskarnas Parti. Det gör de garanterat för att få uppmärksamhet, annars ger man ju sig inte på en tidningslokal. Det är ju inget hot eller någonting. Ska man då skriva om det här? För deras enda syfte är att få uppmärksamhet. Ja, jag tycker det. Det är en aktion från ett politiskt parti mot en tidningsredaktion så jag tycker att det är relevant.

Anders Blank, Barometern

Sebastian Lind på Barometern tycker att källkritiken sitter i ryggmärgen och sker reflexmässigt. Han tänker inte på den i sin yrkesvardag.

Den källkritiska principen om oberoende handlar om att källan ska stå för sig själv och inte vara ett referat av en annan källa.⁸⁵ Ulf Carlsson på Östran menar att det är viktigt att få informationen från en källa bekräftad på annat håll.

Att veta vilka relationer källor har med andra kan också vara viktigt när det gäller källkritik.

⁸⁴ Thurén, 2005:13

⁸⁵ Thurén, 2005:13

(...) en intressant sak som det gäller att ha klart för sig är vilka relationer personen har med andra. Det är jätteviktigt att veta vilka som umgås med vem i olika sammanhang. Det kan ju vara idrottsföreningar eller olika saker. Det gäller att läsa på så mycket som möjligt. Det är viktigt att veta vem det är man pratar med.

Birgitta Hultman, Barometern

4.2.6 Individualister eller socialiseras in på redaktionen

Sju av åtta journalister som vi har intervjuat anser att de fritt har möjlighet att själva välja sina källor i det dagliga nyhetsarbetet. Emma Arenius på Barometern menar att hon helt fritt väljer sina egna källor. Det finns således ingen påverkan från redaktionen att hon måste välja eller välja bort specifika källor. Emma Arenius säger att hon inte har en aning om hur hennes kollegor på Barometern arbetar med sina källor. Enligt henne utgår man från att alla är som en själv, och därför diskuteras det individuella tillvägagångssättet med källor knappast bland kollegorna på redaktionen.

Enligt Simon Karlsson på Östran finns det stort spelrum för reportrarna att arbeta med sina källor. Den teori som säger att det finns en doxa på redaktionen, underförstådda förutsättningar som nya kollegor socialiseras in i⁸⁶, kan i detta fall inte sägas stämma in på reportrarna på Östran. De hittar sin egen journalistiska arbetsjargong.

Det är tämligen fritt här. Kommer det nån ny så visar man "såhär och såhär gör vi här och här" men tämligen snabbt så hittar alla sitt sätt att arbeta på.

Simon Karlsson, Östran

Professionell autonomi, självstyre, handlar om att journalister själva får bestämma över vilka historier som de ska rapportera om. Dessutom är det upp till dem vilka källor och vinklingar som används⁸⁷. I vår studie har vi sett att sju av åtta journalister anser sig ha en hög grad av autonomi när de ska välja sina källor.

Ulf Carlsson på Östran säger att han har alla möjligheter i världen att själv välja intervjupersoner till sina artiklar. Det är inga chefer eller kollegor som bestämmer vilka personer han ska prata med, utan han utgår från sitt eget kontaktnät för att komma i kontakt med människor och få nyhetstips. Han anser dock att trovärdigheten och

⁸⁶Bourdieu, 2005: 37

⁸⁷ Reich, Hanitzsch, 2013: 136

kunskapen hos intervjupersonerna begränsar valmöjligheten för honom som enskild journalist.

Den journalist som har en avvikande åsikt när det gäller att fritt välja sina egna källor är Conny Lindell på Östran. Han tycker inte att han som allmänreporter har möjlighet att välja källor. Inom ämnen som politik, sport och kultur kan han välja eftersom det är ämnen som han har mycket kunskap om. Annars anser han att en reporter på en landsortstidning inte kan sitta och välja bort källor på grund av bristande kunskap.

Som allmänreporter på en liten landsortstidning får du jobb som du inte har en susning om, utan du börjar från noll nästan hela tiden. Det är klart du kan ju söka fram namn som du hittar i sammanhanget, men du kan ju inte välja. Du kan inte ställa den ene mot den andre för det har du ju inte en aning om.

Conny Lindell, Östran

Conny Lindell anser att samhället går tillbaka till att bli alltmer styrt. Anställda på exempelvis företag vågar inte uttala sig samtidigt som cheferna stänger in sig, vilket gör det svårt för reportrar att få uttalanden. Det återspeglar sig även i det dagliga nyhetsarbetet på redaktionen.

(...) man är väldigt styrd och kontrollerad och det har byggts upp hierarkier i samhället igen som faktiskt hade minskat ett bra tag, så man är tillbaka på femtiotalets nivå kanske på många sätt va. Där var det ju fyrkantigt och hierarkiskt och väldigt styrt av cheferna som hade koll på allting. Sen kom sextio- och sjuttioalet med den här fria och radikala synen på allting och det här att cheferna var inte så förbannat viktiga längre och nu är vi på väg tillbaka (...)

Conny Lindell, Östran

En intressant åsikt som Conny Lindell har i diskussionen om hierarkiskt uppbyggda redaktioner är hur olika det kan påverka reportrarnas källval. Det blir då cheferna som i viss mån avgör vilka källor som är trovärdiga och ska användas. En journalist med hög grad av autonomi har möjlighet att vara med och fatta beslut som rör hennes arbete inom redaktionshierarkin⁸⁸.

⁸⁸ Reich, Hanitzsch, 2013: 136

(...) de [Barometern] har ju faktiskt betydligt mer chefer som ska ha en funktion de också och det är klart att då blir det en hierarki, men det har ju inte vi så man reagerar ju på det va.

Conny Lindell, Östran

Sebastian Lind på Barometern bemöter Conny Lindells uttalande och instämmer i att det finns många fler chefer på Barometern jämfört med Östran. Han håller med om det faktum att många chefer gör att nyhetsarbetet kan bli mer styrt gällande vilka källor som är trovärdiga. Sebastian Lind går hellre till någon av cheferna och frågar om innehållet är okej, än att publicera något tvivelaktigt. Cheferna kanske då stryker vissa specifika meningar, men aldrig en hel nyhet. Sebastian poängterar att han då alltid låter någon av cheferna ta beslutet i sista hand. Här ger han sin syn på hur hierarkin påverkar hans källarbete som enskild journalist.

Vissa skrivande reportrar som kanske har varit högt uppsatta chefer tidigare som nu bara är reportrar igen, de har väl kanske lite mera, de har väldigt fritt spelrum kan jag uppleva kanske till att göra egentligen vad fasen de vill om dagarna. Å andra sidan, så har de så pass mycket kontakter och sådär så jag menar, de behöver kanske inte heller lika mycket vägledning som kanske mig eller andra personer som är lite yngre och lite nyare så att säga, lite färskare. Så det är väl i och för sig kanske lite naturligt också.

Sebastian Lind, Barometern

Beträffande i vilken grad journalisterna själva får bestämma över sina källval, så sker det omkring hälften av gångerna att allmänreportrarna blir tilldelade sig jobb, enligt Sebastian Lind. Då har cheferna redan bokat upp intervjuer som reportern kan åka iväg till utan att ens ha pratat med intervjupersonen i förväg. Den andra hälften av tiden väljer reportrarna själva ut sina källor. Sebastian Lind tycker att det ibland kan vara skönt att få uppbokade jobb när det är stressigt. Han tycker dock att det är skönt att kunna jobba så självständigt som möjligt och själv välja intervju personer ibland.

Anders Blank på Barometern tycker också att redaktionen i viss mån kan påverka källvalen genom att berätta vilka personer som är lämpliga att intervjua. Han menar att reportrarna och nyhetscheferna diskuterar källvalen för att få en bra variation.

Att redaktionen har en viss doxa, där reportrarna socialiseras in i arbetet⁸⁹, stämmer därför inte överens med redaktionerna vi har studerat. Istället för att det finns underförstådda riktlinjer för hur man arbetar med källor diskuteras det alltså öppet om detta. Det som skulle kunna klassas som en doxa är Gota Medias policy och de pressetiska reglerna som båda redaktionerna i viss mån styrs av. Journalisterna väljer dock i de flesta fall själva vilka källor som de vill använda.

Värt att notera är att båda de två seniorreportrarna vi har intervjuat på tidningarna har framfört att de i princip själva styr sin dagordning. Med det menas att seniorreportrarnas vardag består i att genomföra egna grävjobb och inte att få uppbokade jobb tilldelade sig av chefen. Därför kan seniorreportrarna sägas ha en högre grad av autonomi, självstyre, än allmänreportrarna.

Att journalister anses vara individualister stöds av forskaren Djerf-Pierre, som menar att journalister både vill ha frihet men också viss styrning. Å ena sidan vill de ha frihet att utföra sitt redaktionella arbete. Å andra sidan efterfrågar de en chef som ger klara direktiv.⁹⁰

4.3 Förändringar med källarbetet i en perfekt värld

Journalisterna vi har intervjuat står eniga i att vi inte lever i en perfekt värld. Detta påverkar deras val av källor mer negativt än positivt. En överhängande faktor som spelar roll för att det ska sägas vara en mer perfekt värld i journalisternas yrkesvardag är tiden som finns till förfogande. Simon Karlsson på Östran anser att det i en perfekt värld skulle finnas mer tid och resurser till att få tag på exakt vem journalisten vill. Detta utan att riskera att hamna i en situation där hon aldrig får tag på personer. Journalisten har då resurserna att söka upp precis så många källor som behövs för att täcka upp alla eventuella luckor i rapporteringen. Simon Karlsson menar även att ett perfekt scenario hade inneburit att journalisten inte behöver ha någon som helst oro inför en publicering när det gäller att i efterhand upptäcka sakfel i sin text. Journalisten kan då nämligen täcka upp precis allting som framförs i publikationen.

Emma Arenius på Barometern menar att hon i en perfekt värld skulle vara skickligare och mer ambitiös i sitt sökande efter rätt källor genom att använda fler databanker. Detta, att lära sig använda fler och bättre databanker i informationshavet som är Internet, tycker hon även hänger ihop med ens utveckling som journalist. Hon

⁸⁹ Bourdieu, 2005: 37

⁹⁰ Djerf-Pierre, 2009: 426

menar dock att det inte alltid är nödvändigt och eftersträvansvärt att i alla uppdrag gräva efter svårtillgängliga källor. Detta för att olika uppdrag skiljer sig åt och att alla jobb inte är av den komplexiteten som krävs för att göra djupare databassökningar efter intervjupersoner.

Ulf Carlsson på Östran anser att en perfekt journalistisk värld skulle präglas av att människor inte hade något egenintresse.

(...) för det första skulle det finnas en sanning vilket det aldrig gör. Det måste man hela tiden vara medveten om att det inte finns en sanning utan flera sanningar. (...) Det är ju inte så att den ena ljuger och den andra talar sanning utan båda talar ju sanning utifrån sitt perspektiv.

Ulf Carlsson, Östran

I en perfekt värld anser Conny Lindell på Östran att journalister skulle välja oppositionella källor som ifrågasatte och ville förändra på något sätt. Han vill även att det tydligare ska framgå vilka källor som är trovärdiga och som kan sina ämnen. Conny Lindell menar att det finns för lite tid till noggranna granskningar. De granskningar han läser i lokalpressen i Kalmar är han inte imponerad av, utan de skrapar fortfarande bara på ytan enligt honom. Han ser problem i dagens redaktionsarbete med att få tag på källor.

Jag skulle vilja ha lite mer, lite bättre källor och lite bättre kontakter, men jag tror att det är väldigt svårt att få idag. Det är väldigt stelbent och statiskt. (...) Jag skulle vilja ha lite mer personliga kontakter och kanske även fler chefer om man kunde få kontakt med dem. Men det känns som att de stänger in sig och gömmer sig. Det är väldigt slutet. (...) Vi är på något sätt i händerna på myndigheten och det är vi ju hela tiden när det gäller kommunala beslut och så vidare. Man hinner inte granska om man inte koncentrerar sig på något specifikt så att man verkligen lär sig frågorna, men det är ju nästan aldrig tid till det.

Conny Lindell, Östran

Birgitta Hultman på Barometern anser att journalister i dagsläget inte gör fel när de väljer sina källor. Vad hon skulle vilja se annorlunda är dock en ökad tillgänglighet av källor. Hon ser problem i redaktionsarbetet när hon inte får tag på personer. I en perfekt

värld hade detta problem inte funnits. Även insynen i myndigheter, företag, organisationer och privatpersoners liv skulle kunna vara bättre, då journalisten enklare hade kunnat överblicka komplicerade strukturer och maktförhållanden och därmed enklare få tag på information. Birgitta Hultman anser att det är viktigt att veta vem källan är och förstå källans bevekelsegrunder. I dagens verklighet med ständiga deadlines och tidspress är det inte alltid klart vad källans syfte är.

Agneta Adeen på Östran menar att journalister i en perfekt värld skulle kunna få tag på vilken person som helst under vilken tid på dygnet som helst. Alla källor skulle även vilja uttala sig.

(...) i en perfekt värld så skulle socialförvaltningen uttala sig mer i enskilda ärenden till exempel, men samtidigt tycker jag inte att det alltid är eftersträvansvärt. Det finns ett värde i att saker och ting är sekretess. Vi ska också värna om enskilda människors integritet men ibland så hade det varit skönt att kunna sätta sig ner, lägga korten på bordet och säga att såhär är det. Då kan man få en diskussion och då kanske man ibland inte alls skulle skriva om det. För ibland känner jag, just i sociala sammanhang, så gör man ibland reportage där man känner att här fattas det något. Här är det något som inte stämmer. Antingen så hålls jag undan det eller också så fick de [reportrarna] inte reda på det. Den här historien måste ha en annan botten. Och då känner jag att journalistiken inte blir riktigt trovärdig heller. Man gör både samhället och den enskilde lite illa därför att det saknas nåt.

Agneta Adeen, Östran

Sebastian Lind på Barometern menar att journalisten i en perfekt värld kan välja källor utan att tänka på tidspress och deadlines. Han anser att tidspress och deadlines är de största faktorerna som begränsar journalisterna. Utan dessa skulle arbetet bli mer genomarbetat och journalisten skulle ha mer tid att ringa fler källor. I en perfekt värld skulle det även gå att välja helt opartiska källor, för i den värld vi lever i idag går det inte att välja helt opartiska personer som inte är subjektiva på något sätt.

I dagsläget anser Anders Blank på Barometern att hans arbete med källor är ganska oproblematiskt. Han skulle vilja förändra sitt källarbete på så sätt att han vill ha fler och bättre källor. Med bättre källor menar han bland annat fler kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund. Han anser att journalister strävar efter någon form av pluralism i sitt källarbete där en palett med etnicitet, kön och ålder representeras.

4.4 Sammanfattning av resultat

Journalisterna i vår undersökning väljer i stor utsträckning samma källor på grund av tidsbrist och för att det finns ett begränsat antal källor i Kalmar. Främst reportrar som är specialiserade inom vissa områden tvingas välja samma källor i större omfattning då det finns färre källor att välja bland. Dessutom spelar deras kontaktnät en stor roll när det gäller valet av källor och då kan det ofta bli så att samma källor används. Eftersom samhället, enligt en journalist, är ganska styrt idag blir det många gånger samma röster som hörs. När det gäller webben är det enklast att välja samma källor för att tillgängligheten och snabbheten är viktig.

Vanliga källor som journalisterna väljer är exempelvis brandkår, polis och olika myndighetspersoner. Även skolor, fack och arbetsgivare är källor som förekommer ofta. Reportrarna är i hög grad beroende av människor som tipsar om nyheter. Sådana personer kan till exempel vara lokalvårdare och vaktmästare som arbetar på olika ställen.

Flera journalister i studien använder sig också av skriftliga källor på Internet för att hitta personliga och nya källor. Sociala medier som Facebook och Twitter tycker de är bra att använda för att skapa kontakter. Två av journalisterna menar att de får källor från den värld som de lever i, men understyrker att de ogärna använder sina personliga källor själva utan då hellre ger dem till någon annan reporter.

Etiken kan påverka källvalen främst på två sätt. Det ena handlar om att det är viktigt att höra båda sidor. Det andra berör att intervjuer går att genomföra med personer, men att publicering ibland kan komma att ifrågasättas. Dock kan det vara att föredra att avstå från att intervjua människor som exempelvis är i chock. Anonymisering är viktigt att hantera korrekt för journalisterna så att inte källor som inte bör röjas hängs ut.

Journalisterna tror inte att källor ofta medvetet ljuger för dem, men att de kan undanhålla en del av sanningen. Opålitliga källor kan exempelvis vara personer som har haft fel flera gånger, är berusade, upprörda eller i sorg. Intervjupersoner som förekommer alltför ofta i tidningen kan tappa trovärdighet hos läsarna. Journalisterna litar mindre på personer vars åsikter de inte sympatiserar med och människor som de inte känner till sedan tidigare.

Både allmän- och egenintresset spelar en stor roll i valet av nyheter och källor. När det gäller allmänintresset vet egentligen inte journalisterna vad läsarna är intresserade av. De går ofta till sig själva och sina egna intressen då de ska hitta nyheter och källor. Egenintresset kan göra så att en journalist har tillräckligt med förkunskaper om ett ämne

och en nyfikenhet som är eftersträvansvärt i alla nyhetssammanhang. Dock kan det också göra så att en journalist har förutfattade meningar i valet av källor och att ett ämne blir för nischat för att allmänintresset ska kunna bibehållas. Om journalisterna har kommit i kontakt med personer på myndigheter och har dåliga erfarenheter av dem undviker de så gott det går att använda dessa som källor. De vet nämligen inte hur färgade de är av sina egna upplevelser och åsikter.

Nästan alla journalister i studien tycker att deras arbete är stressigt, men inte för stressigt. De flesta tycker att de hinner med att intervjua de personer som de vill. Arbetet blir stressigt när de inte får tag i personer.

Att känna till källors syfte och bakgrund är viktigt för journalisterna. Det betyder även mycket att få information bekräftad från ett annat håll och att känna till vilka relationer en källa har till andra personer.

Sju av åtta journalister som vi har intervjuat anser att de fritt kan välja sina källor. En reporter tycker dock inte att han som allmänreporter har möjlighet att välja källor på grund av bristande kunskap. Dessutom är det nyhetscheferna som hälften av gångerna bokar upp intervjuer. På en hierarkiskt uppbyggd tidningsredaktion med många chefer kan det i viss mån bli cheferna som avgör vilka källor som är trovärdiga och ska användas. En annan journalist tycker också att redaktionen i viss mån kan påverka källvalen genom att berätta vilka personer som är lämpliga att intervjua. Så helt fria i sina källval tycker journalisterna ändå inte att de är.

Att vi inte lever i en perfekt värld är journalisterna eniga om. Hade den varit perfekt skulle det finnas mer tid och resurser till att hitta källor som de verkligen vill använda. Dessutom skulle journalisterna vara skickligare och mer ambitiösa i sökandet efter de rätta källorna via databanker. Den perfekta världen skulle även präglas av att personer inte hade något egenintresse och att det enbart skulle finnas en sanning, vilket det aldrig gör. Journalisterna skulle välja oppositionella källor som ifrågasatte och på något sätt ville förändra.

5 Diskussion och sammanfattning

5.1 Ingen aktiv reflektion kring källvalen

Vårt syfte med studien var att undersöka hur nyhetsjournalister kan välja sina källor i Kalmar. Vi anser att vi har uppnått empirisk mättnad, då vi efter att ha intervjuat åtta journalister fick fram liknande svar och enbart ett fåtal nya reflektioner. Vi upplevde

ändå att alla kom med något nytt som bidrog till vår studie. Alla intervjupersonerna uppfattade våra frågor väldigt olika, vilket gav en bredd i svaren och materialet. Vissa kunde gå utanför sig själva och tänka djupare kring yrket, medan andra behövde flera följdfrågor för att kunna komma fram till olika slutsatser. Vi anser att vi har fått svar på våra frågeställningar: Hur tänker journalister när de väljer sina källor?, Vilka faktorer spelar in? samt Vad skulle journalister vilja förändra i sitt arbete med källor i en perfekt värld?

Ingen av journalisterna hade aktivt reflekterat över källvalen innan vår undersökning. Därför anser vi att studien har gett resultat både för oss och för journalisterna som yrkespersoner. De har börjat tänka och reflektera mer kring sina källval. Detta kan leda till att de förbättrar mångfalden i sina källval, exempelvis genom att de intervjuar fler personer med olika etnisk bakgrund, att de även väljer källor som de inte sympatiserar med och att de inte använder samma källor.

5.2 Svårare att intervju personer som man inte sympatiserar med

Att det är viktigt för journalister att höra båda sidor i en fråga och att avstå från att intervju personer i chock var vi väl medvetna om sedan tidigare. Det var något som reportrarna i vår studie också tog upp under intervjuerna. Det vi fick fram som förvånade oss handlade istället om att det många gånger är svårt för journalister att intervju personer som de inte sympatiserar med. Flera av reportrarna menade att det finns en brist när det gäller att välja källor som de tycker är otäcka. Detta hade vi inte tänkt på innan vår studie och därmed anser vi att vi fått fram något nytt inom källområdet.

5.3 Kontaktnät och samma källor

Att kontaktnätet spelar en stor roll hos journalister hade vi en föraning om innan studien. Detta visade sig stämma i hög grad då många av reportrarna använder sina personliga kontakter till att hitta nya källor. De vill dock helst undvika att använda privata kontakter själva, utan ger hellre dem till någon annan kollega på redaktionen för att undvika att hamna i krångliga etiska situationer. På grund av att de har kontakter, och eftersom det ofta är tidsbrist och finns ett begränsat antal källor i Kalmar, väljer journalisterna ofta samma källor. Enligt en annan forskning är det just de praktiska villkoren så som tid och utrymme som hindrar journalister från att använda sig av ett obegränsat antal kontakter. Journalister medger att de har en lista över kontakter men i

verkligheten söks bara ett fåtal personer upp som kan nås när det väl gäller och som är pressvänliga⁹¹. Det förvånade oss att flera journalister i vår studie tyckte att det var okej att arbeta på detta sätt. Vi trodde att de i högre grad strävade efter att förnya sina källval.

5.4 Egen- och allmänintresse spelar en stor roll i källvalen

Egenintresset spelar en stor roll i valet av nyheter och källor. Det tyckte vi var väldigt intressant. Nyfikenheten måste finnas för att en journalist då kan bli intresserad av ett ämne som från första början inte lät särskilt spännande. Dessutom behöver journalisten inte ta så mycket tid till att lära sig ämnet om hon har förkunskaper om det.

Journalisterna går till sig själva för att försöka komma på vad läsarna är intresserade av. Om en reporter är för intresserad av ett ämne kan det göra så att allmänintresset blir lidande, enligt reportrarna som vi har intervjuat. Ämnet kan alltså bli för specialiserat. Dessutom kan det göra att man har fördomar om det man ska skriva om. En reporter som inte är lika intresserad av ett ämne hade kanske använt andra källor och vinklat artikeln på ett annat sätt än en som är väldigt intresserad.

Allmänintresset styr också nyhets- och källvalen. Journalisterna kan vara aktiva på sociala medier för att se vad läsarna är intresserade av. De kan även titta på insändare och läsarundersökningar. Att alla journalister i vår studie medgav att de egentligen inte vet vad läsarna är intresserade av förvånade oss.

5.5 Klara uppfattningar om vilka källor som är trovärdiga

Journalisterna i vår undersökning hade i många fall en klar bild av vilka källor som går att lita på och vilka som är opålitliga. När det gäller trovärdiga källor kom det upp att personer på myndigheter oftast går att lita på. Trovärdighetshierarkin beskriver att de som befinner sig högre upp i samhället har en större chans att bli utfrågade om sina åsikter och kunskaper än de underställda grupperna. Det beror på att de har tillgång till de inre delarna av samhällsorganisationerna och att de anses ge trovärdig information⁹².

Att journalisterna ansåg att personer som de känner till sedan innan och som de sympatiserar med har en hög grad av trovärdighet förvånade oss. Vi trodde att de gick utanför sig själva betydligt mer för att bedöma en persons trovärdighet. I de fall som de gjorde det angav de att det är viktigt att veta vilket syfte och bakgrund en person har innan man förlitar sig på den som den säger. Dessutom poängterade en journalist att det

⁹¹ Campbell, 1997: 62-63

⁹² Becker, 1967: 241

är viktigt att etablera ett förtroende mellan sig själv och en källa för att de ska kunna lita på varandra.

När det gäller opålitliga källor menade en journalist att källor som verkar inom reklam, lobbyism och marknadsföring inte går att lita på. En annan ansåg att personer som är i sorg eller berusade inte heller är pålitliga. Flera av reportrarna tyckte att man ska se upp för personer som har haft fel tidigare. Personer som förekommer alltför ofta i tidningen kan också tappa trovärdighet hos läsarna ansåg en journalist. Det tyckte vi var särskilt intressant med tanke på att journalisterna många gånger använder samma källor i sitt arbete.

5.6 Mer individualistiska än styrda av redaktionerna

Journalisterna i vår studie är mer individualistiska än styrda av doxa på redaktionerna. Det har med själva yrket att göra. Journalister har en väldigt fri roll när de ska välja relevanta källor till sina texter. Samtidigt ska materialet passas in i färdiga redigeringsmallar, men vägen dit för att samla in materialet är synnerligen fritt enligt vår studie. Doxa är den värld av underförstådda förutsättningar som vi accepterar som naturliga i ett visst samhälle. Det finns också en specifik doxa, ett system av förutsättningar som naturligt följer med medlemskapet i ett visst fält. Journalistiken är ett exempel på ett fält där det råder en viss doxa bland journalisterna⁹³. Utifrån teorin kan det sägas att det på varje enskild redaktion finns en viss doxa som journalisterna socialiseras in till. Teorin om doxa stämde inte på de två tidningsredaktioner som vi studerat. Åtminstone inte när det gäller reportrarnas val av källor. Möjliga orsaker till detta tror vi kan vara att teorin gäller mer för hur journalisterna skriver. En annan kan vara att teorin var mer aktuell förr, då partipressen var mer utbredd och journalisterna förväntades sympatisera och stödja en politisk linje.

Det som skulle kunna anses som en doxa är Gota Medias policy och de pressetiska reglerna. När det gäller policyn har vi sett att journalisterna flera gånger har uttalat sig om specifika områden som den berör. Vi har bland annat fått höra exempel på att de tycker att det är viktigt att medier ska fungera som folkbildare, etablera ett förtroende med källorna och värna om den mänskliga integriteten. Detta skulle därför kunna anses ”sitta i väggarna” på redaktionerna då journalisterna socialiseras in till att följa riktlinjerna. Dock hittar journalisterna sina egna sätt att arbeta och därför anser vi inte att en specifik doxa råder på redaktionerna.

⁹³ Bourdieu, 2005: 37

Conny Lindell på Östran sade att när det är en hierarki på en tidning med många chefer kan det bli någon annan som bestämmer vilka källor som är trovärdiga och därmed bör användas i texten. Sebastian Lind på Barometern sade också att han ofta går till sina chefer för att innan en publicering få vägledning i vilka källor som de anser är trovärdiga. Då kan beslutet ligga hos ledningen, mer än hos den enskilde journalisten. Anders Blank på Barometern menade att reportrar och nyhetschefer kan ha en diskussion gällande vilka källor som är mest lämpliga att använda. Det kan alltså sägas att redaktionerna öppet diskuterar källfrågor istället för att riktlinjer som berör detta sitter i väggarna och att reportrarna socialiseras in på redaktionerna. Att de är helt fria i sina källval stämmer dock inte, eftersom cheferna alltså utövar en viss påverkan över dem. Många gånger kan nyhetscheferna till och med boka upp intervjuer till reportrarna. Dessutom styr de i hög grad över vad som i slutändan publiceras.

5.7 Journalisternas källval i en perfekt värld

Vi tycker att vår frågeställning om hur journalister skulle välja källor i en perfekt värld var särskilt intressant att studera. Detta eftersom det är viktigt för journalisterna att vara medvetna om vad de skulle vilja förändra för att kunna förbättra sitt arbete med källor. I en perfekt värld skulle det enligt dem finnas mer tid och resurser till att använda fler källor. Informationskällorna som journalister använder är enligt en annan forskning många och varierade. Dessa inkluderar personliga kontakter och elektroniska databaser.⁹⁴ Journalisterna som vi har intervjuat skulle alltså vilja ha ännu fler källor att välja mellan. En journalist i vår studie skulle vilja bli bättre på att söka efter källor i databaser.

En annan journalist skulle även vilja använda oppositionella källor som på något sätt ville förändra i samhället. Dessutom skulle journalisterna vilja välja källor som inte hade något egenintresse, men för att det ska bli verklighet måste det enbart finnas en sanning vilket det aldrig gör.

5.8 Förslag till vidare forskning

För fortsatt forskning kan det vara intressant att studera fler tidningsjournalister och även hur andra medier i Kalmar arbetar med sina källor.

En annan idé är att göra en komparativ studie och jämföra hur tidningar på lokalnivå arbetar med sina källor jämfört med regionala eller rikstäckande tidningar.

⁹⁴ Campbell, 1997: 62-63

Ett tredje förslag är att studera hur journalister arbetar med källor som de inte sympatiserar med. I vår undersökning fick vi ju fram att det enligt journalisterna som vi har intervjuat finns en brist när det gäller detta. Därför kan det vara intressant att vidare studera detta område.

6 Referenser

Al-Sagheer, Luluwa , Sattar Chaudhry, Abdus (2011: 178-183). Information behavior of journalists: Analysis of critical incidents of information finding and use. In *The International Information and Library Review*, Volume 43, Issue 4. Philadelphia: Elsevier.

Atton, Chris; Wickenden, Emma (2005: 347-359). Sourcing Routines and Representation in Alternative Journalism: a case study approach. In *Journalism Studies*, Volume 6, Issue 3. London: Routledge.

Awad, Isabel (2006: 922-933). Journalists and their sources: Lessons from anthropology. In *Journalism Studies*, Volume 7, Issue 6. London: Routledge.

Barometern (2013.11.11),

[http://www.barometern.se/om_oss/ansvarig_utgivare/barometern-ot-ar-smalands-storsta-lokaltidning\(283965\).gm](http://www.barometern.se/om_oss/ansvarig_utgivare/barometern-ot-ar-smalands-storsta-lokaltidning(283965).gm)

Becker, Howard S (1967: 241). Whose Side Are We On? In *Social Problems*, Volume 14, No. 3. California: University of California Press.

Bourdieu, Pierre (2005: 37). The Political Field, the Social Science Field, and Journalistic Field. In R. Benson and E. Neveu (Eds), *Bourdieu and the Journalistic Field*. Cambridge: Polity Press.

Bryman, Alan (2011: 64-415). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Campbell, Fiona (1997: 60-64). Journalistic construction of news: information gathering. *New Library World*, Volume 98, Number 1133. Bingley: MCB University Press.

Djerf-Pierre, Monika (2009: 426). Management i en complex medievärld. I Djerf-Pierre & Weibull (red) *Ledarskap i framgångsrika tidningsföretag*. Borås: Sjuhäradsbygdens Tryckeri.

Gota Medias styrelse (2013: 1-2). *Publicistisk värdegrund för Gota Medias tidningar*.

Hall, Stuart; Critcher, Chas; Jefferson, Tony; Clarke, John; Roberts, Brian (1978: 59-60) *Policing the Crisis: Mugging, the state, and law and order*. London: Methuen.

Kennamer, David (2005: 77-89). What Journalists and Researchers Have in Common About Ethics. In *Journal of Mass Media Ethics*, Volume 20, Issue 1. London: Routledge.

McQuail, Denis (2010: 161-171). Normative Theory of Media and Society. In *McQuail's Mass Communication Theory*, 6th edition. London: Sage.

Phillips, Angela (2011: 87-101). Old Sources: New Bottles. In N. Fenton (ed) *New Media, Old News*. London: Sage.

Pressens Samarbetsnämnd (2010: 7-8). *Spelregler för press, tv, radio*. Stockholm: Norstedts.

Reich, Zvi; Hanitzsch, Thomas (2013: 133-156). Determinants of Journalists' Professional Autonomy: Individual and National Level Factors Matter More Than Organizational Ones. In *Mass Communication and Society*, Volume 6, Issue 1. London: Routledge.

Schultz, Ida (2007: 195). The journalistic gut feeling: Journalistic doxa, news habitus and orthodox news values. In *Journalism Practise*, Volume 1, Issue 2. London: Routledge.

Thurén, Torsten (2005: 13). *Källkritik*. Stockholm: Liber.

Tidningsutgivarna (2013.11.11),

http://www.tu.se/images/TU_Svenska_Mediehus_2013-14.pdf (s. 5).

Örnebring, Henrik (2013: 35-53). Anything you can do, I can do better? Professional journalists on citizen journalism in six European countries. In *International Communication Gazette*, Volume 75, Issue 1. London: Sage.

Östran (2013.11.11), <http://www.ostrasmaland.se/Icke-redaktionell-meny/Kontakta-oss>

Bilagor

Tabell med slutsatser

Slutsatser utifrån journalisternas svar:

- ❖ Använder samma källor
- ❖ Viktigt att höra båda sidor
- ❖ Anonymisering är viktigt
- ❖ Personer ljuger inte medvetet
- ❖ Litar mindre på personer de inte sympatiserar med
- ❖ Egenintresse ger förkunskaper och nyfikenhet
- ❖ Egenintresse kan även ge förutfattade meningar
- ❖ Viktigt att känna till en källas syfte och bakgrund
- ❖ Fria att välja källor
- ❖ Cheferna kan ibland besluta om källvalen
- ❖ Vill ha mer tid och resurser till att hitta källor
- ❖ Vill bli skickligare och mer ambitiösa i sökandet efter källor
- ❖ Det skulle bara finnas en sanning och inget egenintresse i en perfekt värld
- ❖ Skulle välja oppositionella källor som ville förändra

Frågeguide

Bakgrundsinfo:

- Vad heter du?
- Hur gammal är du?
- Man/kvinna?
- Vad jobbar du som, vad är din titel? Vad för typ av journalist?
- Hur länge har du jobbat som journalist?
- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du jobbat på denna tidning?
- Har du jobbat på någon annan redaktion, isåfall vilken/vilka? Hur länge på dessa redaktioner?

Redaktionen vs individualist:

- **Vad kan påverka hur du väljer källor?**
- **Hur stora möjligheter att fritt välja personer till dina artiklar har du?** Vad beror detta på?
- En vanlig dag på jobbet, du får ett jobb eller har hittat något att skriva om, hur tänker du när du ska hitta personer att prata med? Varför arbetar du på detta sätt? Vilka andra sätt tror du att hade kunnat arbeta på? Varför arbetar du inte på ett annat sätt?
- Hur har du lärt dig att arbeta på detta sätt?
- Hur skiljde sig källarbetet åt på dina tidigare arbetsplatser jämfört med här där du jobbar idag?
- Hur skulle ni gå till väga när ni valde källor?
- Vad är din nuvarande redaktions riktlinjer angående detta?

Syn på källarbetet och förändring:

- **Vad tycker du om ditt arbete med källor?**
- **Hur skulle journalister välja källor i en perfekt värld tror du?**
- Vad skulle du vilja förändra när det gäller dina källval? Varför? På vilket sätt?
- Hur ofta använder du samma källor? Varför arbetar du på detta sätt?
- Hur arbetar du för att hitta nya källor till ditt nätverk/din kontaktlista?
- Vad krävs det för att detta ska bli verklighet?

Etik:

- **Berätta om någon gång när du var tvungen att avstå från att intervjua någon!** Vad gjorde du istället?
- Vad ska man som journalist akta sig för när man väljer personer att intervjua? Varför?
- Hur ofta har ni etiska diskussioner på redaktionen? Vad handlar dessa om?
- Vad avgör om man bör anonymisera en källa?

Trovärdighet:

- **Hur bedömer du om en källa ger trovärdig information, alltså information som går att lita på?**
- Vilka källor är trovärdiga?
- Inom vilka sakfrågor anser du att det är viktigast att bedöma en persons trovärdighet?
- Vilka tecken visar att en person inte går att lita på? Vad gör du i ett sådant läge?

Källkritik:

- **Hur använder du källkritiken i ditt arbete?** - alltså ex. välja två oberoende källor, välja källor som ligger nära en händelse i tid osv.
- När är det viktigt att tänka på det? Varför?

Stress/ hårda produktionsvillkor:

- **Hur stressigt tycker du att ditt jobb är?** Varför?
- Hur många artiklar skriver du en genomsnittlig dag?
- Hur påverkar det dina val av källor?
- Tycker du att du hinner med att välja de personer som du helst vill intervjua?

Allmänintresse:

- **Hur ofta tänker du på vad läsarna tycker är intressant?**
- Hur vet du vad de tycker är intressant att läsa om?
- Finns det gånger då du struntar i läsarnas åsikter? Varför?

Egenintresse:

- **Hur stor roll spelar det om du själv är intresserad av ett ämne när du ska välja intervjupersoner?**
- Om du tidigare har kommit i kontakt med en myndighet kan det påverka hur du väljer dina intervjupersoner?